

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Hana CHAROUSOVÁ

**SOCIÁLNÍ ÚKOL CÍRKVE A PROGRAMOVÉ
DOKUMENTY EVROPSKÉ UNIE**

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Libor Ovečka, Th.D.

PRAHA 2006

Děkuji PhDr. Liboru Ovečkovi, Th.D. za odborné vedení diplomové práce, cenné rady, doporučenou literaturu i časovou vstřícnost.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a v seznamu pramenů a literatury uvedla veškeré informační zdroje, které jsem použila.

V Praze dne 27. března 2006

SOCIAL MISSION OF THE CHURCH AND PROGRAMMING DOCUMENTS OF THE EUROPEAN UNION

Annotation

This Masters thesis focuses on the position of the Catholic church in modern, pluralistic European society, paying particular attention to its social mission, based on Christian ethical values, and comparing them to the ethical demands of the European Union's programming documents. At the same time this thesis should inspire the practical activities of individual churches, especially in the social field. This thesis provides practical suggestions for applying for financial support from European Structural Funds, especially the European Social Fund.

- Religious life in the public sphere
- Social role of Christian churches in the contemporary world
- Ethical principles of Christian teaching
- Relation between church and state
- The legal and social position of Christian churches in the European Union
- Social, political and ethical subjects outlined in the programming documents of the European Union
- Christian moral demands and the plans of European Union as outlined in the programming documents
- Practical process of raising financial support from European Structural Funds

1. ÚVOD

Evropská unie je definována jako jedna z hospodářsky nejsilnějších a nejúspěšnějších oblastí světa. Všichni Evropané mají stejné výhody a stejné šance na úspěch tváří v tvář globalizaci¹. Cíl Evropské unie je zaměřen především na hospodářský růst a zvyšování životní úrovně občanů. Svobodná tržní ekonomika však nemůže existovat bez morálních základů. Premiér Nizozemského království a předseda Evropské rady Jan Peter Balkende říká, že je důležité připomínat a sdílet etické hodnoty a společné vyšší poslání, aby se Evropská unie nestala bezduchým strojem. Zdůrazňuje, že je nezbytné, aby se právě etické hodnoty staly cestou, která vede k tomu, čeho nelze dosáhnout pouze prostřednictvím trhů a institucí. Uvádí příklad preambule ústavy, kde se konstatuje, že Evropa je jednotná ve své rozmanitosti. Právě tato formulace vyvolává otázku, v čem tato jednotka spočívá. Jaký smysl by mělo odstraňování fyzických hranic v Evropě, pokud by přetrvávaly hranice a bariéry mezi jejími občany? Je třeba vytvořit atmosféru porozumění a tolerance a vzájemné pomoci a solidarity nejen mezi jednotlivými státy a regiony, ale i mezi občany navzájem. Evropané by měli společnými silami najít, co je spojuje a načerpat z tohoto nálezu inspiraci a ducha, jehož je bolestně zapotřebí při překonávání obrovských problémů dneška. A žádná země nemůže k těmto problémům přistupovat osamoceně.² Idea společně integrované Evropy činí Evropu silnou. Evropa hraje důležitou roli ve světové politice a ekonomice, válečný konflikt mezi jejími členy je dnes již nemyslitelný. Je tak vytvořena pevná základna pro další rozvoj a prosperitu.

Myšlenka sjednocené Evropy vznikla po 2. světové válce. Původním záměrem vzniku Evropské unie bylo zabránit konfliktu mezi Německem a Francií a dalším možným válečným konfliktům. Tato snaha také zahrnovala rychlou obnovu demokracie a svobody a reformu hospodářských vztahů v Evropě. Evropské státy se neměly hospodářsky uzavírat, ale naopak spolu více a úžeji spolupracovat.³ Evropský sjednocující proces začal již v roce 1951, nejdříve spojením dvou strategických ekonomik Francie a Německa, později Beneluxu a Itálie⁴. Následovala postupná integrace v hospodářské oblasti, jednotný trh,

¹ Evropská komise regionům, s. 6

² http://www.project-syndicate.org/print_commentary/balkenende1_z_14.11.2005

³ Brány Evropské unie otevřeny, s. 6 - 7

⁴ Dnešní Evropské unii předcházelo Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO), které vzniklo v roce 1952. Jeho šesti zakládajícími členy byla Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko a Spolková republika Německo. Po 2. sv. válce a tzv. studené válce, která představovala hrozbu ozbrojeného konfliktu, spojilo dvě klíčová odvětví průmyslu - uhlí a ocel, aby se do budoucna zamezilo další válce. Myšlenku hospodářské integrace tyto státy prohloubily tím, že se v březnu 1957 shodly na podmínkách vytvoření Evropského společenství pro atomovou energii (Euratom) a Evropského hospodářského společenství (EHS). Tato tři

jednotná měna. Dnes diskutujeme o otázkách politické integrace, společné obranné, bezpečnostní a zahraniční politice. Snaha zaručit různorodým společenských a etnických skupinám stejná práva a stejné svobody se v dnešní demokratické a pluralitní společnosti Evropské unie stala samozřejmostí. Evropská unie proklamuje, že je otevřena různým hodnotovým systémům a normám, které budou korespondovat s plány podporujícími její rozvoj, stabilitu a prosperitu.⁵

Pluralitní činitelé v moderní společnosti působí na mnoha úrovních a ovlivňují také kulturní, politické a sociální dění. A právě v této oblasti vidím důležitou úlohu katolické církve i ostatních církví, které by neměly stát v ústraní společnosti či v okrajovém zájmu několika málo skupin, ale naopak mít za svůj cíl ve společnosti hodnotně působit jako politicko-morální činitelé. Myslím, že právě v současné době se zviditelňuje úkol církve stále více naléhavěji, protože moderní společnost, soustřeďující se především na svoji ekonomickou prosperitu, by neměla zapomínat na morální hodnoty lidského života a problematiku sociální sféry. Poslání církví je tedy velmi významné a to nejen v bohoslužbě, liturgii a modlitbě, ale právě svým působením v otevřeném prostoru evropského společenství a spoluprací se všemi, kteří sledují stejný cíl: Naplnění smysluplného života člověka v tomto i na onom světě.

Jan Pavel II. ve své posynodní apoštolské exhortaci *Ecclesia in Europa* uvádí: “Mnozí Evropané působí dojmem, že žijí bez duchovního zázemí jako dědicové, kteří promrhali odkaz, který jim historie předala. Proto ani tolik neudivují pokusy vyloučit při utváření podoby Evropy náboženské dědictví a zvláště hlubokou křesťanskou duši a položit základy práva národů, které ji vytvářejí, aniž by čerpaly z mízy křesťanské víry“⁶

Křesťanství bylo podstatným mocným zdrojem, který formoval evropské myšlení a kulturu. O spojitosti integrované Evropy a křesťanství vypovídá i historie vzniku evropské vlajky, která je jedním ze symbolů Evropské unie. Na modré vlajce je zobrazeno dvanáct zlatých pěticípých hvězd. Tento symbol vytvořil Arsene Hertz, poštovní úředník, který byl pravidelným poutníkem do pařížské kaple Rue du Bac, kde se řádové sestře Cathérine Labouré zjevila Panna Maria s korunou z dvanácti hvězd kolem její hlavy, jak je popsána v Bibli (Zjevení 12,1). Medailku Panny Marie Rue du Bac nosila i Bernadetta Soubirous, které se dostalo zjevení v Lurdech. Proto Arséne Hertz navrhl na radu svých přátel právě

společenství – ESUO, Euratom a EHS jsou jádrem dnešní Evropské unie.

⁵ Evropská komise regionům, s. 4 - 12

⁶ *Ecclesia in Europa*, čl. 7

dvanáct hvězd jako symbol Evropské unie.⁷ Dnem Evropy je 9. květen. Tento den připomíná prohlášení francouzského ministra zahraničí Roberta Schumanna z roku 1950, které se považuje za začátek vzniku Evropské unie. Robert Schumann jako politik a věřící chápal vzájemné propojení demokracie a křesťanství. Demokratický stát mohl podle něho fungovat pouze tehdy, pokud nepodceňoval křesťanské principy.⁸

Téma diplomové práce o sociálním úkolu církve, který vychází z etického poslání křesťanství, a o možnostech jejího působení v Evropské unii jsem si zvolila proto, že pokládám za nezbytné, abychom se my křesťané uměli prakticky pohybovat v současné společnosti, byli dostatečně flexibilní a mohli tak rychle reagovat na problémy a výzvy dnešního moderního světa. Ve své práci zjišťuji, jaké postavení může katolická církev i ostatní církve zaujímat v evropské společnosti, která se často jeví především jako svět tvrdého businessu. Snažím se najít společné styčné plochy pro možnou kooperaci těchto dvou zdánlivě neslučitelných prvků, jako je křesťanská nauka a sekulární ekonomické zájmy. Nacházím je v etických hodnotách, které vyznává křesťanské učení a které se také objevují v programových dokumentech Evropské unie.

Protože poslání církví není pouze v teorii jejich učení, ale i v jejich praktickém působení, k němuž je třeba materiální a finanční zajištění, ráda bych touto prací poskytla inspiraci a zároveň i praktický návod, jak mohou církve a náboženské instituce pro svoji činnost získávat finanční prostředky z fondů Evropské unie, a pomohla k odbourání psychologických i administrativních bariér bránících zapojit se do evropských projektů. Protože v současné době pracuji jako koordinátorka fondů Evropské unie, vím z vlastní zkušenosti, že zpracování a posléze realizace projektů není jednoduchou záležitostí z velké části i z důvodu rozsáhlé byrokracie, která zájemce o finanční podporu může už předem odradit. Mám však současně i pozitivní zkušenost, že s jistou trpělivostí a cílevědomostí je získání finančních prostředků od Unie reálné.

⁷ Martin Horálek, Teologické listy, č. 4/2004, s. 170

⁸ Brány Evropské unie otevřeny, s. 5

2. NÁBOŽENSKÝ ŽIVOT VE VEŘEJNÉ SFÉŘE

Církev si nežije sama ve svém vlastním světě, ale je součástí širokého společenského spektra. Pastorální konstituce *Gaudium et spes* říká: „Radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby...je i radostí a nadějí, smutkem a úzkostí Kristových učedníků, a není nic opravdu lidského, co by nenašlo v jejich srdcích odezvu. Jejich společenství se totiž skládá z lidí, kteří jsou sjednoceni v Kristu, při svém putování do Otcova království jsou vedeni Duchem svatým a přijali zvěst o spáse, kterou mají předložit všem. Proto také toto společenství cítí, že je opravdu těsně spjato s lidstvem a jeho dějinami.“⁹ *Gaudium et spes* dále uvádí: „Církev, pocházející z lásky věčného Otce, v čase založená Kristem Vykupitelem a shromážděná v Duchu svatém, má spásný a eschatologický cíl, který je plně dosažitelný jen v budoucím věku. Je však přítomna už tady na zemi a složena z lidí, členů pozemské obce; ti jsou povoláni k tomu, aby už v dějinách lidského pokolení vytvořili rodinu Božích dětí, která má neustále růst až do příchodu Pána. Byla spojena v jedno v zájmu přijímání nebeských statků a byla jimi bohatě obdařena, Kristem ustanovena a uspořádána na zemi jako společnost a vybavena prostředky umožňujícími její viditelnou a společenskou jednotu. Tak je církev zároveň viditelné shromáždění i duchovní společenství, jde spolu s celým lidstvem, sdílí s ním tíž pozemský osud a je jakoby kvas a duše lidské společnosti... ozdravuje a povyšuje důstojnost lidské osoby, upevňuje soudržnost lidské společnosti a dodává každodennímu lidskému počínání hlubší smysl a význam. Církev je přesvědčena, že prostřednictvím svých jednotlivých členů a celé své společnosti může takto přispět ke zlidštění lidské rodiny a jejích dějin. Kromě toho katolická církev ráda a velmi oceňuje to, čím jiné křesťanské církve a církevní společenství přispěly a přispívají společnou prací ke splnění tohoto úkolu. Zároveň je pevně přesvědčena, že ji v připravování cesty evangelium může rozsáhle a rozmanitě podporovat svět, jednotliví lidé i lidská společenství svými kvalitami a aktivitou.“¹⁰

Duchovní dimenze lidského života plně a úzce souvisí s ostatními praktickými sférami pozemského života. Duchovní principy je třeba promítat do lidského jednání a žití a realizovat je formou etické nauky a sociálního učení i v hospodářských a politických oblastech lidské společnosti. I když Druhý vatikánský koncil zdůrazňuje duchovní poslání církve, zároveň poukazuje na skutečnost, že církev nesmí být odkázána pouze na své

⁹ GS, předmluva čl. 1

¹⁰ GS, kap. 4, čl. 40

nebeské poslání, ale že se pozemská a nebeská obec prolínají: „...toto prolínání nebeské a pozemské obce lze postihnout jen vírou, ba zůstává tajemstvím lidských dějin...“¹¹

2.1. Poslání církve v dnešním světě

Sociální a etické učení církve navazuje na prorocké poslání církve a je součástí integrálně pojaté pastorální služby člověku. K ní patří i obhajoba lidských práv a důstojnosti lidské osoby jakožto hodnot, které nejsou propůjčeny člověku státem, nýbrž svěřeny Bohem. Reakcí církve na evangelijní výzvy a jejich aplikaci na konkrétní společenské problémy jsou také sociální encykliky z let 1891 až 1991.

Budu jmenovat :

- Encykliku Rerum novarum od papeže Lva XIII. Z roku 1891
- Encykliku Quadragesimo anno od papeže Pia XI. Z roku 1931
- Encykliky Mater et magistra z roku 1961 a Pacem in terris z roku 1963 od papeže Jana XXIII
- Encykliku Populorum progressio z roku 1967 a apoštolský list Octogesima adveniens z roku 1971 od papeže Pavla VI.
- Encykliky Laborem exercens z roku 1981, Sollicitudo rei socialis z roku 1987 a Centesimus annus z roku 1991 od papeže Jana Pavla II.

Papež Benedikt XVI. ve své první encyklice Deus caritas est přiznává, že „...zástupci církve si jen pomalu uvědomovali, že se otázka po spravedlivé struktuře společnosti klade novým způsobem. Byli průkopníci: jedním z nich byl např. biskup Ketteler z Mohuče. Jako odpověď na konkrétní potřeby vznikaly kroužky, sdružení, svazy, federace a především nové řeholní společnosti, které v 19. století nastoupily do boje proti chudobě, nemocem a nedostatku vzdělání. Papežský učitelský úřad vstoupil na scénu až v roce 1891 encyklikou Lva XIII. Rerum novarum.“¹² Vydáním encykliky Rerum novarum byl zahájen proces vytváření církevní sociálně-etické teorie. Základním pramenem a východiskem byly církevní a sociální dokumenty, které byly později autonomně rozvíjeny a interpretovány. Z církevní sociální nauky posléze vyrostla širěji pojatá katolická sociální

¹¹ GS, kap. 4, čl. 40

¹² Deus caritas est, č. 27 (http://www.ruzenec.cz/Ruzenec/Zpravodajstvi/2006/cirkevni/1encyklika_Ben.htm z 25.3.2006)

nauka založená na poznatcích z oblasti ekonomických, humanitních a sociálních věd. Především na konci 19. století a v první polovině století následujícího byla sociální nauka církve úzce spjata s křesťanskou praxí, protože obsahovala pokyny, kterými se měli řídit katoličtí věřící, kteří pracovali v sociální oblasti. Hlavním a stěžejním obohacením sociální nauky je považováno učení Druhého vatikánského koncilu a sociální okružní listy tzv. koncilních papežů, především Jana XXIII., který vydal encykliky *Mater et magistra* a *Pacem in terris*. V šedesátých letech 20. století došlo v sociálním učení k významné změně. Systematická scholastická a přirozeně-právní argumentace byla nahrazena praktickým zaměřením na zkušenost, na respektování sociálních proměn a dokonce na dialog s odbornými vědami. Koncilní texty, zejména pastorální konstituci *Gaudium et spes* lze tedy považovat za syntézu nového pohledu katolické církve na společenskou problematiku. Byly zřetelně formulovány úkoly, které byly pokládány za nejnaléhavější k plnění v souvislosti s vyvstalými problémy v lidské společnosti.¹³

Při vši složitosti událostí dvacátého století je kontinuita sociálního učení římskokatolické církve zřetelná. Základní principy jsou doplňovány a rozvíjeny v reakci na sociální problémy ve světě. Společenské a sociální problémy a sílící ohrožení životního prostředí vyžadují věnovat se naléhavěji praktickým krokům k nápravě. Sociální a etické učení katolické církve nabízí určitá řešení. Snaha hledat, jak lze k takové nápravě docílit, je zásadním tématem sociálních encyklik a okružních listů.

Sociální encykliky jsou jedním z důkazů, že církve si uvědomovala a uvědomuje své odpovědné místo ve společnosti. Také Katechismus katolické církve říká, že: “ Rozvoj hospodářské činnosti a zvýšení výroby jsou zaměřeny na uspokojení potřeb lidských bytostí. Hospodářský život nehledí jen na to, aby vzrůstala výroba zboží a aby se zvyšoval zisk nebo moc; je především zaměřena na službu osobám, na službu celému člověku a na službu celému lidskému společenství. Hospodářské podnikání, provozované podle svých vlastních metod, musí probíhat v rámci mravního řádu, v duchu sociální spravedlnosti, aby odpovídalo Božímu záměru s člověkem.”¹⁴ V listopadu roku 2002 schválil Jan Pavel II. dokument nazvaný *Instrukce k některým otázkám ohledně působení a chování katolíků v politickém životě*, který vypracovala skupina odborníků z Kongregace pro nauku víry, řízená tehdejším prefektem Josephem kardinálem Ratzingerem, současným papežem Benediktem XVI. Tento důležitý dokument se opírá zejména o Katechismus katolické

¹³ Katolická sociální nauka a současná věda, s. 11 - 12

¹⁴ Katechismus katolické církve, 2426

církve a má být především inspirací pro sociální a politickou angažovanost katolíků. Jeho smyslem je vzbudit zájem věřících občanů a voličů a všech lidí dobré vůle o věci veřejného charakteru a připomenout jim jejich odpovědnost za vytváření politických a etických postojů ve společnosti. Je v něm stanoveno, že „aktivní účast na politickém životě s cílem prospívat veřejnému blahu je závažnou povinností každého dospělého katolíka.... Jednou ze zásad je, že člověk se nesmí odloučit od Božího zákona a politika se nesmí odloučit od morálky a že demokratický život potřebuje pravdivé a solidní etické základy a pevné neměnné etické principy...“¹⁵. Demokracie je možná jen tehdy, pokud je jejím základem ústřední význam a důstojnost lidské osoby. Věřící jsou vedeni k úsilí, aby odpovědně vykonávali všechny své pozemské činnosti v souladu s křesťanskou naukou. Každý, kdo usiluje být dobrým katolíkem, má předpoklady být také dobrým a prospěšným občanem.

Souhrnně byla katolická sociální nauka představena v Kompendiu sociální nauky církve, vydaném Papežskou radou pro světovou spravedlnost a mír v roce 2004. Odpovědnost katolické církve za živou přítomnost náboženských, morálních a duchovních hodnot v dnešní společnosti je také tématem prohlášení francouzských biskupů na závěr jejich jarního plenárního zasedání v roce 2005. Podle francouzských biskupů světský charakter státu neznamena, že církve nemá právo vyjadřovat se k vážným problémům společnosti. Naopak, církve se na různých úrovních zasazuje o šíření důstojnosti člověka, angažuje se pro pokoj a sociální spravedlnost.¹⁶

Měsíčník Europe Infos¹⁷ č. 73 z roku 2005 je celý věnován vztahům mezi církví a obchodem. Podává informace o různých snahách katolické církve vnést etický přístup do všech směrů obchodních aktivit. V článku Church and Business uvádí: „Catholic social thinking in particular has espoused the social dimension of the market. It has consistently called attention to the human and societal duality of all economic activity.“¹⁸ Článek dále informuje o setkání biskupů, teologů a obchodních zástupců v únoru 2005 v Bruselu. Pod názvem The Elements of Ethical Investments tak proběhla akce sponzorovaná COMECE - Commission of the Bishops' Conferences of the European Community¹⁹ a UNIAPAC-

¹⁵ http://www.radiovaticana.cz/clanek_print.php?id=1097&PHPSESSID%feccc6eb3278a...z 14.11.2005

¹⁶ http://www.radiovaticana.cz/clanek_print.php?id%4001&PHPSESSID%6b964add3d86...z 14.11.2005

¹⁷ Bulletin Europe Infos vydává OCIPE - The Catholic European Study and Information Centre ve spolupráci s COMECE - Commission of the Bishops' Conferences of the European Community. Bulletin vychází každý měsíc v pěti jazycích: angličtině, francouzštině, němčině, polštině a španělštině

¹⁸ Europe Infos, č.73/2005, s. 1

¹⁹ Bližší informace o COMECE jsou uvedeny v kapitole 2.5 Postavení církve v Evropské unii

Union Internationale Chrétienne des Dirigeants d'Entreprise²⁰. Na programu byla různá témata spojená s hledáním možností etického investování a nakládání se zemskými zdroji. Účastníci si vyměnili i praktické zkušenosti a shodli se na tom, že církev není pouze pozorovatelem, ale partnerem při hledání nových sociálně etických systémů podnikání, využívání zemských zdrojů apod.²¹ Na stejné téma hovoří i Katechismus katolické církve: „Církev posuzuje z mravního hlediska hospodářské a společenské záležitosti, vyžadují-li to základní práva lidské osoby nebo spása duší. V řádu morálky má jiné poslání než politická moc: církev se zajímá o časné stránky obecného dobra, nakolik jsou zaměřeny na svrchované Dobro, náš poslední cíl. Snaží se oživovat správné postoje k pozemským statkům a ve společensko-hospodářských vztazích.“²²

Vněst sociální odpovědnost do ekonomických investičních aktivit řeší i koncept Socially Responsible Investments (SRIs)²³, o který se opírá COMECE a který je výzvou pro dlouhodobý světový trend bezohledných investičních praktik. Ve článku *The Growing Importance of Socially Responsible Investments* je vyznačena cesta pro harmonickou budoucnost. Je zde popsán model rovnoramenného trojúhelníka, kde v jeho třech rozích leží zcela rovnocenně ekonomika (finanční kapitál), přírodní kapitál životního prostředí a sociální element lidského kapitálu. Všechny tři kapitály pak vytvářejí nedílnou jednotu.²⁴

V současné pluralitní společnosti nestojí jednotlivé skupiny a podskupiny nezávisle vedle sebe, ale navzájem se ovlivňují. Aby byla zaručena stabilita a rovnováha demokratické společnosti, je třeba dialogu a spolupráce a ve výsledku konsensu mezi těmito subjekty. I když církev a křesťané nepatří mezi nejpočetnější společenské skupiny, úloha církve a křesťanů jako účinného politicko-morálního činitele se jeví jako zřejmá. Stávající církevně sociální infrastruktura, sestávající se z farností, církevních institucí, charitativních organizací a společností, má možnost projevit svůj zájem o věci veřejné a vyvinout činnost ve prospěch společnosti. Zejména angažovaní křesťané ve farnostech mohou svojí znalostí místních poměrů pomoci ke zlepšení podmínek života v jejich

²⁰ UNIPAC - Union Internationale Chrétienne des Dirigeants d'Enterprise (mezinárodní svaz křesťanských podnikatelů) byla založena v roce 1931 u příležitosti 40. výročí vydání encykliky *Rerum novarum*. Sdružovala podnikatele z Holandska, Belgie a Francie. V současné době zahrnuje podnikatele a podnikatelské společnosti z celého světa, především z Evropy a Latinské Ameriky.

²¹ Europe Infos, č. 73/2005, s. 1

²² Katechismus katolické církve, 2420

²³ Ethical Investment or Socially Responsible Investment (SRI) as it is often called, started in the 1970s in the United States of America and arose out of three, economically significant social developments. These were: the campaign against the apartheid regime in South Africa, the Vietnam War and the discrimination against Catholic workers in Northern Ireland.

²⁴ Europe Infos, č. 73/2005, s. 2 - 3

lokalitě. Místní skupiny mohou díky své znalosti prostředí reagovat flexibilněji a rychleji na různá politická a ekonomická rozhodnutí vládních orgánů.

2.2. Etické principy křesťanské sociální nauky

Kořen a zdroj sociálního étosu je Starý zákon. Genezis²⁵ říká, že člověk je stvořen, aby byl Božím obrazem. Má uplatňovat moc nad zemí a tvorstvem. Jeho moc je však limitována, aby propůjčena Bohem. Z historické zkušenosti víme, že tato moc byla člověkem často zneužívána, ať již ve vztahu k politickým a hospodářským systémům, tak k vyloženě sociálním otázkám a hlavně v poslední době i k ničení přírody. Jestliže my jako křesťané vidíme poslání člověka především v životě Ježíše Krista, měla by naším prvním heslem být služba, a ne moc a vláda. Z Ježíšova životního příběhu vyplývá, že je třeba mít na zřeteli život budoucích generací a jejich dobro. Proto bychom neměli přehlížet vztah člověka k člověku a ke světu. Cesta k nápravě vede přes změnu duchovních postojů člověka, změnu vztahu k sobě samému, k bližnímu a k přírodě. Znamená to zaměřit se na úsilí pro dobro bližního, neutlačovat a nevyužívat druhé lidi. Člověk je osobností, jejíž lidská důstojnost je dána tím, že byl stvořen k obrazu Božímu. Činy a skutky člověka nemohou být izolovány od sociálního kontextu, zbaveny morální dimenze. Vědomí odpovědnosti a vzájemných lidských ohledů a respektu jednoho člověka k ostatním lidem tvoří základ křesťansky chápaných lidských práv. S chápáním lidské důstojnosti souvisí i chápání lidských povinností a odpovědností. Člověk je sociální bytostí, je částí společnosti. To platí nejen pro rodinu a malá společenství na pracovišti, ve farnosti, ale i ve velké občanské společnosti. Společné dobro nebo obecné blaho dnes musíme chápat v globálním měřítku.

Zapojení křesťanských etických principů do potřeb společnosti se projevilo v průběhu historie již mnohokrát. Právě katolická církev usilovala o řešení problémů chudých, osamělých, nesoběstačných a nezaopatřených jedinců. Již od středověku fungovaly sirotčince, kláštery se staly útočištěm pro nezajištěné osamělé ženy a vdovy. Křesťanské chudobince a lazarety poskytovaly základní potřeby starým a nemocným. Církev si byla vždy vědoma svého úkolu sklonit se k nejpotřebnějším a nejnuznějším skupinám lidí a poskytovat jim péči a ochranu. Uvědomovala si svoji odpovědnost za

²⁵ Gn 1,26-28

sociální a morální otázky, které nese život v lidské společnosti. Stejně tak jako v minulosti, tak i v současné době a budoucnosti je orientace křesťanské životní praxe zakotvena především v Ježíšově etice.

I když Ježíš nepůsobil přímo jako sociální reformátor, podával informaci o pravých etických hodnotách a vypovídal o nich přímo příkladem svého životního příběhu. Probouzel v lidech lásku, lidskou sounáležitost, probouzel vědomí sociální odpovědnosti a důležitosti služby člověka člověku. Protestantský teolog Walter Rauschenbusch, který působil jako profesor církevních dějin na bohosloveckém semináři v Rochestru, ve své knize Sociální zásady Ježíšovy podal přehled o Ježíšových zásadách, sociálním přesvědčení a jeho názorech na etické povinnosti člověka. Ježíšovou nejjednodušší a nejzákladnější zásadou bylo, že každý člověk má svou cenu a posvátnost jako člověk. To, o co jde, je jednota zájmů lidské rodiny. Ježíš si nepřál, aby slabí zůstali slabými, jeho sociální cítění nebylo sentimentální. Byla to jeho silná osobnost, která v průběhu dějin probouzela a inspirovala ostatní, aby se snažili vymanit se ze svých slabostí, uměli se postavit za svá lidská práva a snažili se o zajištění sociálních jistot pro potřebné.²⁶ Ježíšův zájem o chudé byl tedy nutným důsledkem dvou základních přesvědčení. Ctil posvátnost života v každém člověku a rodinnou jednotu všech lidí tak, že „...starost chudých byla jeho starostí, pak ovšem nemohl být klidný, když lidé byli opuštěni a rozptýleni jako ovce nemající pastýře....Ježíšův soucit s chudými nebyl takový soucit, který cítíme k lidem beznadějně zmrzačeným na duchu nebo těle. Jeho pocit byl pocitem lásky a důvěry. Galilejští venkované... byli trpěliví těžce pracující lidé, kteří tvoří jádro všech národů...Ježíš se postavil na stranu těch, kdož se lopotí. Zastal se jich. Byl při nich. Nemůžeme jinak než ho vidět s rukou vztaženou k výstraze bohatým...“²⁷ A tak vyvstává další Ježíšova zásada, že silný musí stát při slabém a zastat se ho.

Rauschenbusch vychovává své studenty, píše: „Ježíš prohlásil v líčení posledního soudu, že uzná za své učedníky jen ty, kdož odpověděli na volání lidské bídy a solidarity. Vytvořil apoštolství a tím símě církve, aby sloužil lidem, jejichž potřeby viděl a pociťoval. Jak se to týká studentstva v koleji? Svými schopnostmi a vyzbrojením družíme se k mocným. Ukázněný rozum je mečem a zbraní. Mnozí z nás zdědili sociální postavení a jakési bohatství; není to třeba mnoho, ale povznáší nás to nad hrozné nárazy bezprostřední nouze. Jaký poměr hodláme mít k velikému množství mužů a žen, kteří se zrodili bez

²⁶ Walter Rauschenbusch, Sociální zásady Ježíšovy, s. 16 - 20

²⁷ Walter Rauschenbusch, Sociální zásady Ježíšovy, s. 40 - 41

možností, jichž se nám dostalo bez vlastního přičinění? Hodláme jim sloužit anebo se vozit po nich?²⁸ Rauschenbusch zdůrazňuje, že Ježíš nabádal lidi, aby hledali nejprve Boží království a jeho spravedlnost. Hlavním předmětem Ježíšova života byl ideální sociální řád a dokonalá mravnost. Rauschenbusch se zamýšlí dále nad otázkou, že i když je někdo bezúhonný v soukromém životě, ale přitom netečný k jakémukoliv společenskému ideálu nebo dokonce nepřátelský ke všem pokusům o lepší spravedlnost a bratrství mezi lidmi, je-li skutečně dobrý. Říká, že i když člověk usiluje o osobní dokonalost a přitom se mu nedostává smyslu pro solidaritu, nelze ho pokládat za dobrého křesťana.²⁹

Základní hodnotou, o níž v uspořádání lidské společnosti jde, je spravedlnost. K tomu člověk dospíval od nejstarších dob, v různých společenských a kulturních systémech. Pojetí spravedlnosti mohou být různá. V křesťanském pohledu na člověka a na svět je to především spravedlnost, která se nedá zajistit mocensky, vymoci právně, nastolit pomocí institucí, příkazů anebo sankcí. Skutečná spravedlnost může existovat jen v prostředí, které je postaveno na hodnotách jako je láska, pravdivost a slušnost. V dnešní společnosti zpochybňující tyto hodnoty se však často objevuje postoj uznávající slušnost, která může lhát, či bezohlednost, která si nárokuje spravedlnost. Jsou tak zřetelné meze právních systémů, které mohou zaručit rovnost před zákonem, ale ne spravedlnost. Často jsme svědky zvráceného pojetí práv jako toho, co je třeba vymáhat pro sebe, prosadit ne ve prospěch druhých, ale proti nim. Toto nebezpečí, které dnes směřuje ke globální hypertrofii justice, lze řešit pouze výchovou k solidaritě, uznání práv druhých a vědomí svých povinností.

Tím se dostáváme k jednomu ze dvou centrálních principů sociálního učení, k principu solidarity. Spravedlnosti nelze docílit bez ochoty vzdát se něčeho ve prospěch druhých, bez solidarity jako hlubokého vědomí, že já jsem zde pro druhé. Usilování o obecné blaho znamená mít na zřeteli prospěch všech, přednostně dbát na slabší, znevýhodněné a chudé. Křesťanské učení uznává vlastnické právo každého člověka, ale ne bez omezení. Soukromé právo se nesmí postavit proti obecnému blahu. Statky, kterými člověk vládne, jsou prostředky, které mají přispívat k obecnému dobru, a je možné je užívat pouze v hluboké solidaritě s potřebnými. Přednostním úkolem církve je tedy zastávat se chudých a potřebných a pomáhat jim. Křesťané mají svoji sociální praxí potvrzovat, že statky a zdroje tohoto světa jsou od počátku určeny pro všechny.

²⁸ Walter Rauschenbusch, Sociální zásady Ježíšovy, s. 41

²⁹ Walter Rauschenbusch, Sociální zásady Ježíšovy, s. 58

Druhým ústředním prvkem sociálního učení je princip subsidiarity. Tento princip klade důraz především na starost o druhé a respektování jejich svobody, práva na respektování jejich vlastní kultury a společenství. V dnešní době je toto aktuální především u migrace. Encykliky potvrzují právo člověka na migraci a povinnost každé společnosti takové lidi přijímat a zajišťovat jim základní práva.³⁰

Podle katolické sociální nauky může člověk zvyšovat svoji spotřebu, usilovat o zisk z podnikání a rozmnožovat hmotné statky. Měl by si ale uvědomovat, že ekonomické hodnoty a ekonomické cíle nejsou pro něho těmi nejvyššími prioritami. Lubomír Mlčoch reaguje na kritiku, že katolická sociální nauka se může jevit jako utopická a příliš idealistická. Ve svém příspěvku píše: “Dvoutisíciletá historie křesťanství však přesvědčivě dokládá, že to byla právě židovsko-křesťanská evropská a americká kultura a civilizace, která svou kreativitou nejvíce ovlivnila tvářnost dnešního světa. A je zde také těžce zaplacená zkušenost s kulturami, ideologiemi a režimy, které se vzdalovaly principům katolické sociální nauky a které přinesly lidstvu nezměrná strádání a utrpení...postavení ekonomických hodnot na vrchol pyramidy životních cílů zpravidla nepřináší štěstí ani jednotlivci – jak dokládají jiné společenské vědy, sociologie, psychologie, či dokonce psychiatrie – a ekonomické a politické systémy, které slibovaly ráj na zemi za cenu morálních licencí, vedly, jak dokládá i nedávná historie, přímo ke společenským pohromám, v nichž mimochodem selhaly nakonec i ony cíle ekonomické, materiální povahy. Katolická sociální nauka tak přináší silné tvrzení, že je pošetilé usilovat o ekonomickou prosperitu, o bohatství v rozporu s Božím řádem.”³¹

Povinnost solidarity a subsidiarity, vědomí odpovědnosti platí všeobecně. Má-li naše společnost směřovat k spravedlivému a demokratickému vývoji, musí být i solidarita mezi národy. Na tuto výzvu je ve světové veřejnosti dosti velká odezva. Povinnost solidarity k chudším národům a státům, požadavek, aby bohatí vzdávali část svého bohatství ve prospěch chudých, se projevuje i ve formě různých prohlášení a programových dokumentů Evropské unie.

³⁰ Jindřich Halama, *Katolická sociální nauka a současná věda*, s. 92 - 94

³¹ Lubomír Mlčoch, *Katolická sociální nauka a současná věda*, s. 108 - 110

2.3. Vztahy církví a státu

Vztah mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi je předmětem zvláštní právní úpravy, neboť církev a náboženská společnost se svou podstatou a posláním liší od jiných společenských útvarů. V současné době jsou otázky vztahu státu a církví i ochrany náboženské svobody na rovině individuální i institucionální předmětem intenzivního zkoumání v zemích Evropské unie, v USA a ve všech ostatních demokratických státech. Právní úprava vztahu státu a církve v souladu s časovým pojetím měla v jednotlivých zemích značně odlišnou podobu.

V současné vědě konfesního práva se podle vztahu k jednotlivým církvím a náboženským společnostem státy rozlišují na státy konfesní a státy světské neboli sekulární. Jiří Rajmund Tretera definuje konfesní stát takto: „Pod pojmem konfesní stát rozumíme takové uspořádání vztahu církví a státu, v němž vykonavatelé státní moci upřednostňují jedno náboženství nebo jen jedno vyznání v rámci určitého náboženství. Vyznávání jiných náboženství a vyznání nebo existence stavu bez vyznání zcela vylučují anebo pouze tolerují.“³² Dále Tretera píše, že stupeň tolerance a netolerance může být rozličný. Ke konfesním státům jsou řazeny i takové státy, které povýší ideologii, jejíž součástí je ateismus, do postavení, které v jiných konfesních státech zaujímá náboženství. Takže například komunistické státy byly v podstatě konfesními státy, ale opačné orientace, protože místo oficiálního náboženství vnucovaly celé společnosti ateistickou ideologii. V dějinách lze nalézt i jiné, starší příklady konfesních států, např. ateistickou diktaturu v Mexiku v první polovině 20. století. Za podobnou skupinu můžeme označit státy s jedinou vládnoucí ideologií, např. vláda kultu rozumu za jakobínské diktatury ve Francii v období 1793 - 1794 nebo kultu krve a půdy za nacionálního socialismu v Německu v letech 1933 – 1945.³³

V moderních státech zvítězila idea náboženské svobody. V těchto případech se jedná o typ státu konfesně neutrálního, tedy světského neboli sekulárního. Takovýto stát se neidentifikuje s žádným vyznáním, náboženskou vírou nebo ateistickou ideologií. Dalším znakem světského státu je, že stát obvykle zachovává paritní přístup, tj., že přistupuje rovným způsobem ke všem uznaným náboženským konfesím. Tretera dále říká, že „...konfesní neutralita moderního světského státu neznamena jeho hodnotovou neutralitu.

³² Jiří Rajmund Tretera, Stát a církev v České republice, s. 11

³³ Jiří Rajmund Tretera, Stát a církev v České republice, s. 11 - 13

Je v zájmu všech občanů, aby stát uznával kladný přínos náboženských společností a nepřekážel jejich působení, ba dokonce aby vhodně a bez narušení paritního přístupu některá jejich působení podporoval, případně s nimi spolupracoval.³⁴

Tretera uvádí, že světské státy se dále dělí na odlukové a kooperační. Světský stát odlukový měl odstranit nepříjemné a nadbytečné zasahování státu do církevních záležitostí a poskytnout všem náboženským společenstvím rovné postavení mezi sebou i vůči organizacím jiného než náboženského charakteru. V některých zemích se tímto způsobem snažili vytlačit církve na okraj společnosti. Termín odluka se dodnes používá v USA, v Brazílii a ve Francii a ve dvou z dvaceti šesti švýcarských kantonů. V případě Brazílie a USA se hovořilo o přátelském typu odluky, kdežto francouzský model byl považován za církvim nepřátelský. Přechodně v letech 1911 - 1935 mělo charakter odlukového státu také Portugalsko. Termín odluka byl použit také po bolševickém převratu v Rusku, ve skutečnosti tam však nebyl zaveden světský nábožensky a světonázorově neutrální stát, ale ateistický ideologický stát. Tzv. odluka byla pouze vnější formou, za kterou se skrývalo mocenské ovládnání náboženských struktur a současně jejich postupná likvidace. Odluka je systém zcela nejednotný a nejednoznačný a tudíž ho nenajdeme v současných mezinárodněprávních dokumentech.³⁵

V naprosté většině demokratických států lze označit vztah státu a náboženských společenství jako kooperativní, zejména v záležitostech obecného prospěchu jako v oblastech školství, zdravotnictví a sociální péče. I když se i v některých odlukových státech setkáváme s jistou kooperací mezi státem a náboženskými společnostmi, v kooperačních státech se počítá s kooperací v rozsáhlejším měřítku, a je také upravena v právních předpisech. Mezi světské státy kooperačního typu patří téměř všechny státy Evropské unie. K jejich systému konverguje i dnešní, do značné míry již jen podle jména odluková Francie, USA a Brazílie. Od konfesního k světskému kooperačnímu státu směřuje Řecko. Také bývalé komunistické země přecházejí od ateistického státu k systému nábožensky neutrálnímu, většinou s kooperačním zaměřením.³⁶

³⁴ Jiří Rajmund Tretera, Stát a církve v České republice, s. 14

³⁵ Jiří Rajmund Tretera, Stát a církve v České republice, s. 14 - 15

³⁶ Jiří Rajmund Tretera, Stát a církve v České republice, s. 17

2.4. Působnost církví v České republice

Otázka působnosti církví v České republice a otázek souvisejících s uspořádáním mezi státem a církví se stala předmětem dlouhodobých diskusí. Totalitní komunistický režim, nastolený po roce 1948, podřídil církve rigidní státní kontrole. Možnosti působení církví byly redukovány pouze na výkon pastorační služby, a to ještě v omezené míře. Po roce 1989 se pro církve znovu otevřela cesta ke svobodnějšímu působení v nových demokratičtějších podmínkách. Do dnešní doby proběhlo mnoho debat a bylo předloženo mnoho návrhů na oficiální úrovni, které si kladly za cíl vyřešit úpravu právního postavení církví a náboženských společností a hospodářského zabezpečení jejich činnosti. Ani v dnešní době však tento problém není vyřešen ke spokojenosti obou stran.

Ústavním základem pro realizaci svobody náboženské víry je Listina základních práv a svobod, která zejména v článcích 3, 15 a 16 stanovuje individuální i kolektivní práva. Vztah státu a církví a náboženských společností je v Listině rámcově vymezen v čl. 2 odst. 1 ustanovením, že stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii ani na náboženské vyznání.

Zákonná úprava je obsažena v zákoně o církvích a náboženských společnostech č. 3/2002 Sb., který konkretizuje individuální a kolektivní práva daná Listinou základních práv a svobod a vztah mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi, který je založen na respektování svobody náboženského vyznání a vnitřní autonomie církví a náboženských společností a na důsledném uplatňování konfesní neutrality státu vůči církvím a náboženským společnostem. Upravuje registraci církví a náboženských společností, která je realizována podle správního řádu, evidenci orgánů církví, řeholních a jiných církevních institucí a konkretizuje práva a povinnosti registrovaných církví a náboženských společností.

V současné době se řeší spor ohledně novely zákona č. 3/2002 Sb., kterou přes veto Senátu podepsala poslanecká sněmovna i prezident Václav Klaus. Novela církevního zákona totiž porušuje principy obsažené v Listině základních práv a svobod, omezuje právo církví zřizovat své instituce nezávisle na státu a je v rozporu s nálezem Ústavního soudu, který již jednou podobná ustanovení zrušil.³⁷ Listina základních práv a svobod přiznává církvím právo zakládat své instituce nezávisle na státu. Novela zákona však vznik

³⁷ <http://tisk.cirkev.cz/art/clanek.asp?id=8029> z 18. 1. 2006

těchto institucí podmiňuje souhlasem státu v podobě registračního úkonu. Stát tvrdí, že takto musí postupovat, aby zachoval práva třetích osob a aby byl naplněn občanský zákoník v oblasti vzniku právnických osob. Právní řád však nikde nevyžaduje obecně pro všechny právnické osoby, aby jejich vznik byl podmíněn zápisem v nějakém rejstříku. Podle občanského zákoníku vzniká totiž právnická osoba, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak, písemnou smlouvou nebo zakládací listinou. Církvě mají tedy právo zakládat své farnosti, sbory, charity, diakonie a další subjekty samy bez vměšování státu. Pro ochranu třetích osob stačí zavést rejstřík, kam se budou tyto subjekty následně zapisovat, to znamená, že jejich vznik nebude zápisem podmíněn.³⁸

Podrobná úprava vedení tří Rejstříků podle zákona o církvích a náboženských společnostech je upravena vyhláškou Ministerstva kultury 232/202 Sb. kterou se provádí zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů. Ministerstvo kultury stanoví podle § 29 uvedeného zákona podrobnosti a podmínky pro vedení Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností, Rejstříku svazů církví a náboženských společností a Rejstříku církevních právnických osob a vzory všech výpisů z registrace nebo evidence podle zákona.

Financování církví a náboženských společností upravuje zákon o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností č.218/1949 Sb, ve znění pozdějších předpisů. Zákon o církvích a náboženských společnostech předpokládá, že platnost tohoto zákona zůstane nedotčena, a to bez ohledu na to, že je zřejmě žádoucí tento zákon co nejdříve nahradit novou právní úpravou. Jeho, byť předpokládaná časově omezená platnost současně s novým zákonem, není s navrhovanou novou právní úpravou v rozporu. Ze zákona o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem byla totiž novelizacemi po roce 1989 odstraněna všechna ustanovení, která nebyla v souladu s právy danými Listinou. Výše platů duchovních ze státního rozpočtu se řídí nařízením vlády.³⁹

Blíže se zastavím u Zákona o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech) – Zákon 3/2002 Sb., který upravuje působnost církví a církevních společností.

³⁸ <http://tisk.cirkev.cz/art/clanek-tisk.asp?id%7907> z 18. 1. 2006

³⁹ www.mkr.cz/article.php?id=569

Část první, která se zabývá svobodou náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností upravuje:

- postavení církví a náboženských společností,
- vedení veřejně přístupných seznamů registrovaných církví a náboženských společností, svazů církví a náboženských společností a církevních právnických osob,
- působnost Ministerstva kultury ČR ve věcech církví a náboženských společností.

Zákon říká, že svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý člověk má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě i veřejně. Nikdo nesmí být nucen ke vstupu do církve a náboženské společnosti ani k vystoupení z ní, k účasti nebo neúčasti na náboženských úkonech či úkonech církve a náboženské společnosti. Každý člověk má právo volit si duchovní nebo řeholní stav a rozhodovat se pro život v komunitách, řádech a podobných společenstvích.⁴⁰

Část druhá hovoří o postavení církví a náboženských společností, podmínkách jejich vzniku a působení, jejich registrování a zvláštních právech: Církev a náboženská společnost vzniká dobrovolným sdružováním fyzických osob a svébytně rozhoduje o věcech spojených s vyznáváním víry, o organizaci náboženského společenství a o vytváření k tomu určených institucí. Právnickou osobou se stává registrací podle tohoto zákona, pokud tento zákon nestanoví jinak. Takto registrovaná církev a náboženská společnost může navrhnout k evidenci orgán církve a náboženské společnosti nebo řeholní a jinou církevní instituci založenou v církvi a náboženské společnosti podle jejich vnitřních předpisů za účelem organizace, vyznávání a šíření náboženské víry jako právnickou osobu.

Registrovaná církev a náboženská společnost může za podmínek stanovených tímto zákonem k plnění svého poslání získat oprávnění k výkonu vyučování náboženství na státních školách podle zvláštního právního předpisu, pověřit osoby vykonávající duchovenskou činnost k výkonu duchovenské služby v ozbrojených silách, být financována podle zvláštního právního předpisu o finančním zabezpečení církví a náboženských společností, konat obřady, při nichž jsou uzavírány církevní sňatky a zřizovat církevní školy podle zvláštního právního předpisu. Registrovaná církev a

⁴⁰ Zák. 3/2002, Hlava I., § 1-2

náboženská společnost s oprávněním k výkonu zvláštních práv každoročně zveřejňuje výroční zprávu o výkonu práv.⁴¹

Část třetí upravuje postupy při registraci církví a církevních společností a svazu církví a přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv. Návrh na jejich registraci se podává ministerstvu. Registrované církvi a náboženské společnosti se přiznává oprávnění k výkonu zvláštních práv ke dni, kdy rozhodnutí o jejich registraci ministerstvem nabylo právní moci.

O zrušení a zániku registrované církve a náboženské společnosti pojednává oddíl šestý. Zákon uvádí, kdy Ministerstvo kultury ČR zahájí řízení o zrušení registrace církve a náboženské společnosti anebo řízení o zrušení registrace svazu církví a náboženských společností:

- na základě žádosti registrované církve a náboženské společnosti o zrušení její registrace anebo na základě žádosti svazu církví a náboženských společností o zrušení jeho registrace
- dojde-li ke zrušení konkursu po splnění rozvrhového usnesení nebo zrušením konkursu z důvodu, že majetek církve a náboženské společnosti nebo svazu církví a náboženských společností nepostačuje k úhradě nákladů konkursu anebo zamítnutím návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku
- vyvíjí-li registrovaná církev a náboženská společnost nebo svaz církví a náboženských společností činnost v rozporu s právním řádem
- pokud nebyly po dobu delší než dva roky ustanoveny orgány registrované církve a náboženské společnosti nebo statutární orgány svazu církví a náboženských společností nebo dosavadním orgánům a statutárním orgánům skončilo funkční období před více než dvěma roky a nedošlo k ustanovení nových.⁴²

Dále budu jmenovat některá důležitá ustanovení, která jsou uvedena v sedmé části uvedeného zákona:

- Pro řízení podle tohoto zákona platí obecné předpisy o správním řízení, pokud tento zákon nestanoví jinak
- Příjmy církve a náboženské společnosti tvoří zejména :

⁴¹ Zák.3/2002, Hlava II., §4 -7

⁴² Zák. 3/2002, Hlava VI., § 24

- a) příspěvky fyzických a právnických osob,
 - b) příjmy z prodeje a z pronájmu movitého, nemovitého a nehmotného majetku církví a náboženských společností,
 - c) úroky z vkladů,
 - d) dary a dědictví,
 - e) sbírky a příspěvky z části výtěžků podle zvláštního zákona,
 - f) půjčky a úvěry,
 - g) příjmy z podnikání nebo z jiné výdělečné činnosti,
 - h) dotace
- Předmět podnikání a jiné výdělečné činnosti musí být vymezen v základním dokumentu registrované církve a náboženské společnosti. Podnikání a jiná výdělečná činnost církve a náboženské společnosti mohou být pouze její doplňkovou výdělečnou činností.
 - Církev a náboženská společnost vede účetnictví podle zvláštních předpisů
 - Ministerstvo může přidělit identifikační číslo pouze právnickým osobám podle tohoto zákona. Přidělování a zrušování identifikačních čísel se řídí zvláštním právním předpisem.⁴³

Příloha k zákonu č. 3/2002 Sb. uvádí seznam registrovaných církví a náboženských společností v České republice:

1. Apoštolská církev
2. Bratrská jednota baptistů
3. Církev adventistů sedmého dne
4. Církev bratrská
5. Církev československá husitská
6. Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů
7. Církev řeckokatolická
8. Církev římskokatolická
9. Českobratrská církev evangelická
10. Evangelická církev augsburského vyznání v České republice
11. Evangelická církev metodistická
12. Federace židovských obcí v České republice
13. Jednota bratrská

⁴³ Zák. 3/2002 Sb., Hlava VII., § 27

14. Křesťanské sbory
15. Luterská evangelická církev a. v. v České republice
16. Náboženská společnost českých unitářů
17. Náboženská společnost Svědkové Jehovovi
18. Novoapostolská církev v České republice
19. Pravoslavná církev v českých zemích
20. Slezská církev evangelická augsburského vyznání
21. Starokatolická církev v České republice

„Od roku 1999 dochází k přímým jednáním mezi církvemi a zástupci státu se snahou, aby s dokončením svobodné konfesní úpravy byla nově vyřešena i otázka financování církví. Uvažuje se o zrušení dotací ze strany státu na duchovní správu a o rozšíření daňových úlev pro církevní sponzory. Není vyloučeno ještě navrácení části odcizeného církevního majetku. Jedním z uvažovaných řešení je také vyplácení náhrady za odcizený majetek. Politická reprezentace neodmítá pokračovat v podpoře činnosti církví v oblasti školství, zdravotnictví, sociálních služeb a duchovní péče v armádě, ve vězeních, případně ji rozšířit.“⁴⁴

2.4.1. Církev a jimi zřízené organizace jako právní subjekty

Velmi obtížným pojmem zákonodárství se stala podrobnější úprava evidence církevních právnických osob. Již na základě zvláštního ustanovení zákona č. 308/1991 Sb. byla v právním řádu České republiky uznávána existence právnických osob, které byly založeny podle vnitřních předpisů církví a náboženských společností. Tato právní úprava navazuje na ústavní předpisy České republiky, a to zejména na Listinu základních práv a svobod. Uznáním právnických osob zřízovaných církevními a náboženskými společnostmi se realizuje svoboda náboženského vyznání nejen jednotlivců, ale i jejich společenství, která byla požadována v mnoha mezinárodněprávních dokumentech, např. v Mezinárodním paktu o občanských lidských právech z roku 1966 a v dokumentu z vídeňské schůzky Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě z r. 1989.

o církevních právnických osobách pojednává čtvrtý oddíl zák. 3/2002 Sb. Zákon

⁴⁴ Jiří Rajmund Tretera, Stát a církev v České republice, s. 134

říká, že návrh na evidenci orgánu registrované církve a náboženské společnosti nebo řeholní a jiné církevní instituce jako církevní právnické osoby podává orgán registrované církve a náboženské společnosti k tomu určený. Podává ho registrovaná církev a náboženská společnost do deseti dnů ode dne založení církevní právnické osoby. Ministerstvo provede evidenci církevní právnické osoby zápisem do Rejstříku církevních právnických osob do pěti pracovních dnů ode dne doručení návrhu. Evidence se provede zápisem ke dni jejího založení v registrované církvi a náboženské společnosti. Nedodrží-li registrovaná církev a náboženská společnost uvedenou lhůtu, evidence se provede zápisem ke dni doručení návrhu ministerstvu.

Návrh na evidenci právnické osoby musí obsahovat:

- doklad o jejím založení k tomu příslušným orgánem registrované církve a náboženské společnosti podle jejího základního dokumentu,
- vymezení předmětu její činnosti a její stanov, pokud existují,
- její název, který se musí lišit od názvu právnické osoby, která již vyvíjí činnost na území České republiky nebo která již o evidenci požádala,
- její sídlo na území České republiky,
- označení jejího statutárního orgánu na území České republiky,
- osobní údaje členů jejího statutárního orgánu.⁴⁵

Část pátá uvádí rejstříky registrovaných církví a náboženských společností a svazů církví a církevních právnických osob a pojednává o jejich spravování.

Rejstříky jsou veřejnými seznamy s výjimkou údajů o adrese místa trvalého pobytu fyzických osob a jejich rodných číslech anebo o státním občanství a čísle průkazu o povolení k pobytu cizinců. Právo do nich nahlížet a pořizovat si z něj výpisy či opisy má každý občan. Skutečnosti zapsané v rejstřících jsou účinné vůči každému ode dne jejich zápisu. Identifikační číslo přiděluje ministerstvo registrované církvi a náboženské společnosti, svazu církví a náboženských společností a církevním právnickým osobám při zápisu těchto právnických osob do rejstříků.

Do Rejstříku církevních právnických osob se zapisují tyto údaje a jejich změny:

- název církevní právnické osoby s uvedením dne a čísla evidence
- sídlo církevní právnické osoby na území České republiky

⁴⁵ Zák. 3/2002, Hlava IV., § 16

- označení statutárního orgánu církevní právnické osoby
- osobní údaje členů statutárního orgánu církevní právnické osoby
- identifikační číslo církevní právnické osoby
- zrušení evidence církevní právnické osoby, vstup do likvidace a osobní údaje likvidátora, prohlášení konkursu a osobní údaje správce konkursní podstaty, zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku a zahájení řízení o vyrovnání s uvedením dne a čísla rozhodnutí o těchto skutečnostech
- identifikační údaje o právním nástupci církevní právnické osoby, dojde-li k jejímu zrušení
- zánik církevní právnické osoby

Součástí Rejstříku církevních právnických osob je sbírka listin obsahující dokumenty předkládané v návrhu na evidenci církevní právnické osoby a v návrzích na jejich změny.⁴⁶

O zrušení a zániku církevních právnických osob pojednává část šestá Zákon stanoví, v jakých případech Ministerstvo zruší evidenci církevní právnické osoby:

- na návrh registrované církve a náboženské společnosti do 5 pracovních dnů ode dne doručení tohoto návrhu
- z vlastního podnětu, zjistí-li, že církevní právnická osoba jedná v rozporu s vymezením její působnosti nebo v rozporu s právními předpisy, a nezjedná-li nápravu
- z vlastního podnětu, zanikne-li registrace církve a náboženské společnosti, která církevní právnickou osobu navrhla k evidenci, ke dni nabytí právní moci rozhodnutí o zrušení registrace církve a náboženské společnosti
- byl-li na majetek církevní právnické osoby vyhlášen konkurs, zrušením konkursu po splnění rozvrhového usnesení nebo zrušením konkursu z důvodu, že její majetek nepostačuje k úhradě nákladů konkursu, nebo zamítnutím návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku.

Církevní právnická osoba zaniká výmazem z evidence v Rejstříku církevních právnických osob. Zániku církevní právnické osoby předchází její zrušení s likvidací, anebo zrušení bez likvidace, přechází-li její majetek a závazky na církev a náboženskou

⁴⁶ Zák. 3/2002, Hlava V., § 20

společnost nebo na jinou církevní právnickou osobu. Nepostačuje-li při likvidaci církevní právnické osoby její majetek k úhradě závazků, ručí za tyto závazky církev a náboženská společnost, která ji navrhla k evidenci.⁴⁷

2.5. Postavení církví v Evropské unii

V návrhu Ústavní smlouvy postavení církví v Evropské unii řeší Hlava VI, čl. 51 :

„Postavení církví a nekonfesionálních organizací:

1. Unie uznává a nepředjímá postavení, jaké budou mít na základě vnitrostátního právního řádu církve a sdružení či náboženská společenství v členských státech.
2. Unie rovněž uznává status filozofických a nekonfesionálních organizací.
3. Unie udržuje otevřený, průhledný a pravidelný dialog s těmito církevními organizacemi a uznává jejich identitu a jejich osobitý příspěvek.“⁴⁸

Jakýmsi mostem mezi politickým světem Evropské unie a katolickou církví je organizace nazvaná Komise biskupských konferencí zemí Evropské unie (COMECE – Commission of the Bishops' Conferences of the European Community). Byla založena 1980 a zastupuje zájmy katolické církve v Evropské unii. Členy COMECE jsou všechny biskupské konference členských zemí Evropské unie. COMECE pořádá konference a semináře, zpracovává podklady pro jednotlivé biskupské konference, zajišťuje oficiální kontakty, organizuje návštěvy v evropských institucích a určuje pastorační priority v rámci Evropské unie. Další činnost COMECE spočívá v monitorování a analyzování politiky Evropské unie, rozšiřování povědomí a informovanosti církve o vývoji politiky a legislativy, a to nejen v oblasti náboženské, ale i politické a společenské, hospodářské a legislativní, v problematice lidských práv a dalších oblastech. Mezi poslání COMECE v rámci církevního učení také patří nabádání k zamýšlení nad novými úkoly sjednocující se Evropy. COMECE se také podílela na přípravě návrhu Ústavy Evropské unie.⁴⁹ Návrh Ústavy však nebyl dosud ratifikován.

Za zmínku stojí Katolické evropské studijní a informační centrum (OCIPE – Catholic European Study and Information Centre). Bylo založeno v roce 1956 ve

⁴⁷ Zák. 3/2002, Hlava VI, § 26

⁴⁸ Návrh smlouvy o založení Ústavy pro Evropu, s. 43

⁴⁹ www.ngo-eu.cz/zobraz_ngo.asp?id=7 z 14. 7.2005

Štrasburku. Kromě svého hlavního ústředí v Bruselu má ještě další tři kanceláře ve Štrasburku, Varšavě a Budapešti. OCIFE má na starosti jednotlivce i skupiny, kterým není budoucnost Evropy lhostejná. Svými aktivitami pomáhají vytvářet Evropu v křesťanském duchu. Náplní práce OCIFE je především analyzovat politické, ekonomické a sociální procesy v rámci institucí Evropské unie a Rady Evropy. Organizuje konference a semináře na aktuální evropská témata, sleduje možnosti rozvoje v etické, kulturní a duchovní oblasti. Ve spolupráci s COMECE vydává měsíčník Europe Infos, ve kterém podává informace na aktuální evropská témata.⁵⁰

⁵⁰ <http://www.ocipe.org/en/eninfos.htm>, 2. 9.2005

3. ZÁKLADY SOCIÁLNÍ POLITIKY EVROPSKÉ UNIE

Cesta k posílení významu sociální politiky v evropských strukturách v širším kontextu a s ohledem na základní sociální práva nebyla jednoduchá. Přesto je pro evropskou historii snaha o posílení ochrany lidských práv charakteristická. I když sociální étos a lidská práva je možné chápat jako produkt sekularizačního procesu, při kterém došlo k překonání jednotlivého nábožensko-politického chápání světa a místa člověka v něm, současná svoboda a pojetí lidských práv nejsou myslitelné bez dlouhé a nepřetržité křesťanské výchovy v Evropě a v západním světě. Další, historicky starší i mladší vlivy, které při formování otázky svobody a lidských práv jistě svoji úlohu sehrály, se však mohly rozvinout jen ve společnosti, která byla formována etickými principy, ke kterým inspirovalo právě křesťanství. Ve starších společnostech se svoboda realizovala převážně v korporativních formách, nedostávalo se jí všem stejně. Proměna korporativních svobod ve svobodu individua trvala celá staletí. Především se o ni zasloužilo osvícenství. Tento vývoj, kdy se jedinec stal samostatným nositelem práv vůči státu, nezávisle na své stavovské příslušnosti, vytvořil předpoklady pro vznik právního státu, základních práv a moderní demokracie. Aristo kraticko-vertikální společenský systém byl nahrazen systémem demokraticko-horizontálním, založeným na principu souhlasu. Uvedený proces proběhl v anglickém a americkém státě od 17. a 18. století převážně formou evoluce, na evropském kontinentu od doby osvícenského absolutismu a francouzské revoluce převážně revolučními posuny. Globální dozvuky se promítají téměř do všech oblastí světa a v průběhu 19. a 20. století se stále zintenzivňují. Lze říci, že evropský globalizační proces probíhá a vrcholí právě v současné době.⁵¹

Právní řády členských zemí Evropské unie jsou vybudovány na principu vlády zákona, na respektování důstojnosti člověka, svobody a možnosti osobního rozvoje individua. V rámci Rady Evropy vzniklo a bylo přijato mnoho úmluv z oblasti sociální politiky a práva. Nejdůležitější a nejznámější je Evropská úmluva o ochraně lidských práv (European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) z listopadu roku 1950. Takto byl pro členské země stanoven minimální standard lidských práv. Úmluvou byly zároveň ve Štrasburku zřízeny orgány jako Evropská komise pro lidská práva a Evropský soud pro lidská práva, kterým je umožněno v rámci úmluvy odsoudit porušování lidských práv v jednotlivých členských státech. Evropský parlament, Rada Evropské unie a Evropská komise se jako instituce, které společně vytvářejí politiky

⁵¹ Jiří Hanuš, Křesťanství a lidská práva, s. 14 - 19

evropského společenství, přihlásily ve svém prohlášení z dubna 1977 k respektování základních lidských práv. K tomuto prohlášení o základních lidských právech se na kodaňském summitu v dubnu 1977 připojily ve své deklaraci o demokracii hlavy států a vlád členských zemí. Smlouvou o Evropské unii získává tento závazek právně závaznou formu a Evropská unie se tak zavazuje respektovat základní práva tak, jak jsou zaručena Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950 a jak vyplývají z ústavních tradic, které jsou společné pro členské státy. Tato úmluva spolu s Evropskou sociální chartou z roku 1989 a dalšími deklaracemi Evropského parlamentu tvoří základ Charty základních práv (Charter of Fundamental Rights), která vznikla v reakci na padesáté výročí Všeobecné deklarace o lidských právech. Charta byla vyhlášena v prosinci roku 2000 během zasedání Evropské rady v Nice.⁵² Charta představuje politický nástroj, který obsahuje morální závazky. Jejím cílem je zajistit, aby v dotyčných zemích byla určitá sociální práva respektována. Na evropské půdě jde o zcela ojedinělý katalog lidských, občanských, hospodářských, kulturních a sociálních práv, který se stane součástí budoucí evropské ústavy. Charta ve své preambuli připomíná rozhodnutí evropských národů sdílet mírovou budoucnost založenou na hodnotách lidské důstojnosti, svobody, rovnosti a solidarity při respektování zásad demokracie a vlády práva. Činí tak s ohledem na pravomoci a úkoly Společenství a Unie a na zásadu subsidiarity práva, která vyplývá z ústavních tradic a mezinárodních závazků členských států ze Smlouvy o Evropské unii, smluv o Evropském společenství, Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, sociálních chart přijatých Evropským společenstvím a Radou Evropy a precedenčního práva Evropského soudního dvora a Evropského soudu pro lidská práva. V šesti kapitolách s názvy Důstojnost, Svobody, Rovnost, Solidarita, Práva občanů a Spravedlnost vyjmenovává a definuje uznávaná práva, svobody a zásady. Za účelem boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení uznává právo na sociální pomoc a pomoc na bydlení s cílem zajistit slušnou existenci všem, kteří nemají dostatečné zdroje, v souladu s procedurami stanovenými právem Společenství a vnitrostátními zákony a praxí.⁵³

Pojem hospodářské a sociální soudržnosti se objevuje již ve Smlouvě o založení Evropského hospodářského společenství (Římské smlouvě) z roku 1957. Její preambule obsahuje závazek ke snižování rozdílů ve vývoji mezi regiony. Obecně je zde deklarována podpora zlepšování životních a pracovních podmínek a zaměstnanosti pracujících s cílem jejich postupného sladění a zlepšení. Jako nástroj, který má napomáhat rozlišování

⁵² The ABC of Community law, s. 13 - 14

⁵³ <http://www.euroactiv.sk/print.cgi?cid=2526&sid=43&pid=43> z 15. 7.2005

příležitostí k zaměstnání a zvyšování mobility pracovníků, byl v roce 1957 založen Evropský sociální fond.

V roce 1985 zavedla Evropská komise mezi sociálními partnery na evropské úrovni a institucemi Evropské unie neformální sociální dialog jako společnou poradní proceduru.

V prosinci 1991 byl Evropskou radou v Maastrichtu přijat Protokol o sociální politice (Social Policy Protocol). Jeho začlenění do Smlouvy o Evropském společenství znamenalo další pokrok při uskutečňování Evropské sociální charty. Protokol podepsalo jedenáct členských států, které tak vyjádřily svoji vůli pokračovat ve spolupráci v této oblasti na základě Úmluvy o sociální politice, která je přiřčena k protokolu. Po začlenění Úmluvy do Smlouvy o Evropském společenství prostřednictvím Amsterodamské smlouvy byl Protokol o sociální politice jakožto nadbytečný zrušen.⁵⁴ Skončila tak komplikovaná situace, kdy v období 1993 až 1999 existovaly dvě odlišné právní základny sociální politiky: Smlouva o Evropském společenství a zvláštní úmluvy, na kterých se nepodílela Velká Británie. Nyní jsou veškerá opatření v oblasti sociální politiky přijímána na základě Smlouvy o Evropském společenství. Cíle stanovené ve Smlouvě vycházejí z Evropské sociální charty z roku 1961 a Charty základních sociálních práv Společenství z roku 1989. Již dříve byly tyto cíle převzaty Úmluvou o sociální politice. Zahrnují podporu zaměstnanosti, sociální ochranu a rozvoj lidských zdrojů.⁵⁵

V březnu 1996 proběhlo první Evropské fórum o sociální politice, kde se setkali zástupci dobrovolnických organizací, nevládních organizací, odborů, institucí Evropské unie a členských států. Toto fórum navázalo na neformální sociální dialog započatý v roce 1985. Výsledkem dialogu bylo patnáct společných stanovisek, mezi jinými stanovisko k ekonomickému růstu, k zavádění nových technologií a ke vzdělání.

Lze shrnout, že koncepce sociální politiky Evropské unie vychází z evropské filosofické a kulturní tradice pojetí lidských, respektive sociálních práv, které bylo na mezinárodní úrovni upraveno v reakci na druhou světovou válku a později na zahájení studené války, a to nejprve na půdě Rady Evropy. Jejím základním cílem byla kontrola dodržování lidských práv a jejich ochrana. Rada Evropy přijala řadu dokumentů, z nich

⁵⁴ EU Glosář, s. 100

⁵⁵ EU Glosář, s. 123

nejdůležitější je Evropská sociální charta z roku 1961 a Revidovaná Evropská sociální charta z roku 1996. Tyto dokumenty mají charakter mezinárodních smluv a jsou pro členské státy závazné až po jejich ratifikaci národními parlamenty. V této souvislosti je zajímavé připomenout, že Česká republika ratifikovala Evropskou sociální chartu až v roce 1999 a v následujícím roce ji vyhlásila ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 14/2000 Sb. Úmluvy o lidských právech vzniklé na půdě Rady Evropy byly převzaty unií a Amsterodamskou smlouvou a staly se součástí základních unijních předpisů.

Dalším konkrétním krokem k evropské sociální politice bylo vytvoření Výboru pro sociální ochranu v roce 1999. Jeho činnost se zaměřuje na problematiku chudoby a sociálního začleňování občanů do společnosti. Z jeho zprávy z roku 2002 vyplývá, že sociální soudržnost má být hlavním prvkem globální strategie Evropské unie pro její cíl stát se nejkonzurenceschopnější a nejdynamičtější ekonomikou, schopnou udržitelného růstu s větším počtem lepších pracovních příležitostí a větší sociální soudržností. Cíle boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení se tak začleňují do širokého okruhu politik, a to jak na úrovni členských států, tak na úrovni Společenství. V této souvislosti Evropská unie zdůrazňuje následující úkoly:

- Vytvoření a rozvoj tzv. začleňujícího trhu práce a podpora zaměstnanosti – pracovní místa dostupná i pro osoby s nižší pracovní kapacitou z důvodu různých handicapů, a to za všech podmínek a v kterémkoli okamžiku
- Garance minimálního příjmu a prostředků pro udržení kvality důstojného života
- Odstranění znevýhodnění přístupu ke vzdělání – vzdělávací systém, který by vyhovoval i dětem z ohrožených skupin obyvatel, prevence předčasného opuštění školy, rozvoj celoživotního vzdělávání
- Zabezpečení bydlení pro všechny – přiměřené a kvalitní bydlení jako základní potřeba a právo, prevence a řešení bezdomovectví
- Záruka rovného přístupu ke službám vysoké kvality, tím se míní obecně veřejné služby jako zdravotnictví, doprava, sociální péče, kultura, rekreace a právní služby
- Lepší integrované poskytování služeb ve smyslu integrace poskytovatelů služeb na národní, regionální i místní úrovni
- Obnova znevýhodněných oblastí

Z těchto úkolů vyplynuly čtyři hlavní společné cíle, které se členské země zavázaly plnit při snižování chudoby a jako prevence sociálního vyloučení:

- Usnadnění účasti v zaměstnání a přístup ke zdrojům, právům, zboží a službám všem lidem
- Prevence rizika sociálního vyloučení
- Pomoc nejvíce ohroženým skupinám obyvatel
- Mobilizace všech stran účastnících se boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení

Plnění těchto cílů bude probíhat tzv. otevřenou koordinační metodou, která spočívá ve společném postupu v oblasti zaměstnanosti, bydlení, vzdělávání, sociální ochrany atd., ve vzájemné součinnosti hospodářské politiky, politiky zaměstnanosti a sociální politiky a v mobilizaci všech zúčastněných stran, tedy státních i nestátních organizací, sociálních partnerů, poskytovatelů i uživatelů služeb.

Opatření k realizaci těchto cílů jsou hlavní náplní přípravy dvouletých tzv. národních akčních plánů boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení. Národní akční plán sociálního začleňování pro Českou republiku na léta 2004 až 2006 byl schválen vládou České republiky usnesením č. 730 ze dne 21. července 2004. Poté byl Plán předložen Generálnímu ředitelství pro zaměstnanost a sociální věci Evropské komise.⁵⁶

Sociální politika Evropské unie se v návaznosti na rozvíjející se ekonomickou integraci a politický a hospodářský vývoj v Evropě posouvá od orientace na zajištění práv souvisejících se zaměstnáním v podmínkách volného pohybu osob k širší dimenzi zajištění sociální ochrany obyvatel Evropské unie, zejména těch skupin, které jsou ohroženy chudobou a sociálním vyloučením. Zásadní otázkou se stává míra sociální nerovnosti ve vztahu k ekonomické prosperitě. Nedostatečné zvládnutí tohoto sociálně ekonomického dilematu může vyvolat sociální napětí se všemi negativními důsledky, jako je nelegální migrace, extremismus apod. Přestože vlastní realizace sociální politiky zůstává v pravomoci jednotlivých členských států, sílí hlasy volající po vytvoření jednotné sociální politiky podpořené souborem legislativních norem na vyšší než národní úrovni. Lisabonské zasedání Evropské rady v roce 2000 zahájilo proces přibližování právních ráďů jednotlivých členských států tzv. otevřenou metodou koordinace. V oblasti boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení jsou tyto snahy vyjádřeny v přípravě Národních akčních plánů boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení. Spolu s politikou zaměstnanosti musí sehrávat větší roli i sociální ochrana a další faktory jako bydlení, vzdělávání, zdraví,

⁵⁶ <http://www.euroactiv.sk/print.cgi?cid=2526&sid=43&pid=43> z 25. 11. 2005

informace a komunikace, mobilita, bezpečnost a spravedlnost, volný čas a kultura.⁵⁷

Od května roku 2004, kdy přistoupilo deset nových členských států s velmi rozdílnou úrovní rozvoje, převážně pod úrovní patnácti členských zemí Evropské unie, vyplynul požadavek, aby byla sociálním otázkám rozvoje věnována daleko větší pozornost. Koncem roku 2004 zpracoval Výbor pro zaměstnanost a sociální věci Evropského parlamentu návrh zprávy o sociální situaci v Evropské unii.

3.1. Programové dokumenty Evropské unie a jejich etické a sociální aspekty

Evropská unie podporuje rozvoj demokracie a občanské společnosti., usiluje o stabilizaci demokratických institucí, právního státu, respektování lidských práv a ochrany menšin. Základní práva občanů byla posílena již Amsterodamskou smlouvou z roku 1999 a dále potvrzena v Nice v roce 2000 slavnostním vyhlášením Charty základních práv Evropské unie. Tuto chartu vypracoval konvent složený z členů parlamentů členských států a Evropského parlamentu, ze zástupců národních vlád a z jednoho člena Evropské komise. Jako základní hodnoty ve svých člancích Charta uvádí: lidskou důstojnost a právo na život, svobodu projevu a svědomí, rovnost, solidaritu a spravedlnost. Charta také zakazuje reprodukční klonování lidských bytostí, stanoví právo na ochranu životního prostředí, práva dětí a starších lidí a právo na uspokojivé správní řízení.⁵⁸ Všechny tyto etické hodnoty se promítají do programových dokumentů Evropské unie a jsou jejich pilířem.

Programové dokumenty Evropské unie jsou strategické materiály, které popisují realizaci strukturálních fondů v konkrétní členské zemi Evropské unie. Mají jasně definovanou strukturu a obsahové náležitosti stanové Evropskou unií. Programovými dokumenty jsou Rámec podpory společenství, Operační Programy a Programové dodatky a Jednotné programové dokumenty. Průvodce fondy Evropské unie popisuje tyto programové dokumenty takto:

- Rámec podpory společenství (Community Support Framework) je společný dokument Evropské komise a členského státu Evropské unie, který je vypracován

⁵⁷ <http://www.euroactiv.sk/print.cgi?cid=2526&sid=43&pid=43> z 5. 1. 2006

⁵⁸ Pascal Fontaine, Evropa ve dvanácti lekcích, s. 42 - 43

na základě předloženého rozvojového plánu. Koordinuje pomoc ze strukturálních fondů a realizuje se prostřednictvím jednoho nebo více operačních programů.

- Operační program (Operational Programme) je dokument určený pro realizaci pomoci ze strukturálních fondů.
- Programový dodatek (Programme Komplement) obsahuje podrobný popis jednotlivých opatření včetně vymezení potenciálních konečných příjemců a finančního plánu operačního programu.
- Jednotný programový dokument (Single Programming Dokument) je dokument, který předkládá členský stát Evropské unii při realizaci pomoci z fondů Evropské unie. Představuje zjednodušený systém programovacího procesu.⁵⁹

Blíže budu hovořit o etických aspektech těchto dokumentů v následujících kapitolách.

Podpora poskytovaná České republice pomocí operačních programů je zaměřena především na rozvoj občanské společnosti podporou nevládních organizací a na vypracování strategií na zlepšení postavení menšin.

3.2. Hospodářská a sociální soudržnost v rámci Evropské unie

Evropská unie je postupně se sjednocující útvar složený z mnoha států. I když je životní úroveň obyvatel a ekonomická situace poměrně stabilní, s jejím rozšiřováním se začaly projevovat hluboké rozdíly v hospodářské úrovni mezi jednotlivými evropskými regiony. K postupnému odstraňování těchto rozdílů má sloužit i regionální politika Evropské unie. Regionální politika je součástí dlouhotrvajícího evropského integračního procesu a je jednou z nejvýznamnějších oblastí rozvoje Evropské unie. Jejím účelem je zajistit srovnatelnou životní úroveň obyvatel všech regionů v rámci Unie a členských států a snížit rozdíly v hospodářské úrovni regionů s ohledem na jejich historické, kulturní a geografické odlišnosti. Jde o praktickou formu solidarity bohatších regionů s těmi méně

⁵⁹ Průvodce fondy Evropské unie, s. 140

rozvinutými v rámci Evropské unie. Regionální politika má dle principu solidarity podporovat směřování cílené pomoci do zaostávajících regionů nebo regionů s nevyhovující strukturou průmyslu, které jsou proto nuceny se přeorientovat na jiná odvětví. Prostřednictvím regionální politiky se podporují především konkurenceschopné, rozvojové a inovativní aktivity, což je dlouhodobě účinnější než například přímé dotace pro ohrožená odvětví. Z hlediska prostředků, které jsou uvolňovány na zabezpečení této politiky, je to 30 % společného rozpočtu Evropské unie. (Na prvním místě je společná zemědělská politika).

Na zlepšení hospodářské situace v nejméně rozvinutých regionech, v oblastech se specifickým znevýhodněním a dále na pomoc ohroženým skupinám obyvatelstva tak bude v letech 2000 až 2006 celkově vynaloženo 213 miliard EUR.

Evropská komise rozdělila členské země do tří regionů neboli cílů:

- Cíl 1 - Je podpora rozvoje a strukturálních změn zaostávajících regionů podle HDP na obyvatele měřený paritou kupní síly a vypočtený na základě údajů Společenství za roky 1997 – 1999, když je nižší než 75 % průměru Společenství. Je to 22 % populace Evropské unie. Jedná se o pomoc pro přibližně padesát regionů zaostávajících ve vývoji. Do těchto regionů se investuje 70 % dostupných prostředků.
- Cíl 2 - Je podpora hospodářské a sociální konverze regionů, které čelí strukturálním obtížím, když je nezaměstnanost větší než je evropský průměr, hustota osídlení nižší než 100 obyvatel na km², špatný stav životního prostředí atd. V těchto regionech žije asi 18 % obyvatelstva Evropské unie a směřuje sem 11,5 % celkového objemu prostředků ze strukturálních fondů.
- Cíl 3 - Je podpora přizpůsobování a modernizace politik a systémů vzdělávání, rekvalifikací a zaměstnanosti. Podpora rozvoje lidských zdrojů na národních úrovních. Zlepšení přístupu občanů ke vzdělání, modernizace systémů vzdělávání a rozvoj vzdělávacích programů, podpora politiky zaměstnanosti. Opatření financovaná v rámci Cíle 3 se uplatňují v celé Evropské unii s výjimkou oblastí, na které se vztahuje Cíl 1. Na realizaci Cíle 3 se vynakládá 12,3 % celkových

prostředků.⁶⁰

Když Evropská komise rozdělila země do těchto tří regionů, přidělila následně každému z nich celkový rozpočet. Poté členské státy vypracovaly programové dokumenty, kterými jsou Plán rozvoje (Development Plan), Rámec podpory společenství (Community Support Framework), Operační programy (Operational Plans) a Jednotné programové dokumenty (Single Programming Documents), které zaslaly Evropské komisi ke schválení. Tyto dokumenty pak představují smlouvu mezi Evropskou komisí a členským státem.

Po schválení operačních programů Evropskou komisí může být zahájena realizace konkrétních projektů. Česká republika může získat více než 2,3 miliard EUR, ovšem pouze za předpokladu, že bude dostatek kvalitně připravených projektů a včetně zajištění prostředků na spolufinancování.⁶¹

K podpoře a zvyšování ekonomické a sociální soudržnosti by měly přispívat strukturální fondy, které s regionální a strukturální politikou přímo souvisí. O strukturálních fondech budu blíže hovořit v kapitole 3.3.

Provádění strukturální politiky, její fungování a vlastní realizace a využívání strukturálních fondů jako jejího hlavního finančního nástroje je založeno na přerozdělování finančních prostředků Evropské unie na základě víceletých rozvojových programů. Je postaveno na několika základních principech, které odrážejí v programové a právní úpravě celého procesu poskytování pomoci:

- Princip programování

Tento princip znamená, že členské země mohou čerpat prostředky ze strukturálních fondů na základě vypracovaných víceletých a víceoborových programů rozvoje, které vlády jednotlivých zemí předkládají ve formě programových dokumentů Evropské komisi vždy na určité období dopředu. Programovací období Evropské unie trvá zpravidla šest let. Účelem tohoto přístupu je zajistit co nejkomplexnější plánované řešení problémů daných regionů Evropské unie ve výhledu několika let a nerozdělovat finance strukturálních fondů na jednotlivé dílčí projekty. S tím také souvisí princip koncentrace.

- Princip koncentrace

⁶⁰ Evropské unie regionům, s. 10

⁶¹ Průvodce fondy Evropské unie, s. 24

Evropská unie usiluje o to, aby co největší množství peněz směřovalo do těch nejpotřebnějších regionů na akce přinášející maximální užitek. Pro skutečně nejefektivnější využití strukturálních fondů je podstatné nerozměňovat jejich prostředky na řadu drobnějších a méně významných projektů, ale koncentrovat je do komplexních projektů v rámci předem naplánovaných strategií rozvoje.

- Princip partnerství

Partnerství je dalším důležitým aspektem využívání strukturálních fondů. Do procesu plánování využívání strukturálních fondů jsou zapojováni příjemci prostředků - regiony, města, obce, soukromé subjekty. Při přípravě programových dokumentů je kladen důraz na spolupráci mezi Evropskou komisí a příslušnými orgány na národní, regionální a místní úrovni, které pověřuje členský stát přípravou a realizací rozvojových programů.

- Princip doplňkovosti

Prostředky ze strukturálních fondů jsou určeny pouze k doplnění výdajů členských států. Členské státy musí v předkládaných rozvojových plánech doložit vlastní finanční prostředky na spolufinancování akcí, na které jsou přiděleny i prostředky fondů Evropské unie. Finance strukturálních fondů tedy nesmějí nahrazovat národní výdaje, není např. možné snížit ve státním rozpočtu výdaje na životní prostředí, protože je tato oblast podpořena ze strukturálních fondů.

- Princip monitorování a vyhodnocování

Veškeré operace strukturálních fondů jsou průběžně sledovány a vyhodnocovány z hlediska efektivnosti vynakládaných prostředků. Při schvalování projektů se předběžně posuzují možné dopady. Projekty se pravidelně hodnotí v průběhu realizace a po ukončení se vyhodnotí skutečné výsledky projektů.⁶²

- Uplatňuje se zde zásada solidarity a subsidiarity

Princip subsidiarity byl přijat z katolické sociální nauky, byl zakotven ve Smlouvě o založení Evropského společenství a tak vyzdvižen na konstitucionální úroveň. Tento princip má dvě stránky: jednu pozitivní a druhou negativní. Pozitivní stránka říká, že Evropské společenství má jednat, pokud lze daných cílů lépe dosáhnout, na úrovni Evropského společenství. Tedy pozitivní stránka stimuluje kompetence. Druhá negativní stránka principu subsidiarity znamená, že Evropské společenství má zůstat nečinné

⁶² Průvodce fondy Evropské unie, s. 17 - 19

v případě, že k uskutečnění postačí jednání členských států.⁶³

Celý systém čerpání podpor z Evropské unie je stavěn úplně od základů. Protože neexistují dva shodné státy ba ani dva totožné regiony, nedá se systém okopírovat či postavit na nějaké analogii. Každý stát má své vlastní hospodářské, sociální a demografické prostředí, podle kterého stanovuje priority pro své konkrétní regiony. Navíc dané priority musí zapadat do celkové politiky Evropské unie, a proto každá priorita prochází složitým procesem vyjednávání a schvalování Evropskou komisí.

3.2.1. Operační programy jako nástroje sociální soudržnosti

Operační program je dokument, který je určený pro realizaci pomoci ze strukturálních fondů. Česká republika má v rámci podpory společenství připravené čtyři sektorové operační programy a jeden regionální, kterým je poslední z uvedených programů, Společný regionální operační program (SROP). Těchto pět operačních programů pak tvoří strategii Národního rozvojového plánu .

Operační program Průmysl a podnikání bude podporovat rozvoj podnikatelského prostředí, podnikání v průmyslu a v průmyslových službách, zvyšování konkurenceschopnosti české průmyslové produkce, výzkum a vývoj v průmyslu a rozvoj a zvýšení efektivnosti energetiky.

Operační program Rozvoj lidských zdrojů (OPRLZ) bude podporovat vysokou a kvalitní úroveň zaměstnanosti založenou na kvalifikované a flexibilní pracovní síle, včetně integrace ohrožených skupin sociální exkluzí, rovné příležitosti pro muže a ženy, rozvoj celoživotního učení a adaptabilitu zaměstnanců a zaměstnavatelů na změny ekonomických a technologických podmínek.

Operační program Infrastruktura bude podporovat modernizaci a rozvoj dopravní infrastruktury celostátního významu a snižování negativních důsledků dopravy na životní prostředí. Dále bude podporovat ochranu životního prostředí a ochranu přírody a krajiny a odstraňování starých zátěží.

⁶³ The ABC of Community Law, s. 29

Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství bude podporovat rozvoj venkovských částí regionů, adaptaci českého zemědělství na evropský model, rozvoj multifunkčního zemědělství, zefektivnění multifunkční role lesů a rozvoj vodního hospodářství.

Společný regionální operační program (SROP) je komplementární s operačními programy jednotlivých sektorů a s Fondem soudržnosti, rozšiřuje jejich dopad na místní úroveň a orientuje se na společné rozvojové potřeby regionů.

Blíže se zmíním o Operačním programu Rozvoj lidských zdrojů (OPRLZ) a Společném regionálním operačním programu (SROP).

OPRLZ tvoří základ pro realizaci podpory z Evropského sociálního fondu v oblasti rozvoje lidských zdrojů v České republice na období 2004 – 2006. Jeho globálním cílem je dosažení vysoké a stabilní úrovně zaměstnanosti založené na kvalifikované a flexibilní pracovní síle, integraci sociálně vyloučených skupin obyvatelstva a konkurenceschopnosti podniků při respektování principů udržitelného rozvoje. Souběžně s řešením problematiky rozvoje lidských zdrojů jsou v OPRLZ uplatňovány také čtyři průřezové politiky celospolečenského významu, tzv. horizontální témata, jejichž prostřednictvím dochází k propojení všech specifických i globálních cílů napříč celým programem. Horizontální témata nebo-li principy jsou rovné příležitosti, udržitelný rozvoj, informační společnost a podpora místním iniciativám, blíže se o nich zmíním ve čtvrté kapitole. OPRLZ bude spolufinancován z Evropského sociálního fondu (ESF). Žadatelům bude poskytnuta podpora až ve výši 422,43 mil EUR (ESF poskytne 318,82 mil EUR a 103,61 mil EUR je spolufinancováno ze státního rozpočtu).

OPRLZ obsahuje celkem pět priorit, které svým rozsahem pokrývají následující oblasti: aktivní politiku zaměstnanosti, integraci specifických skupin ohrožených sociální exkluzí, rovnost příležitostí pro muže a ženy na trhu práce, rozvoj celoživotního učení a zvýšení adaptability zaměstnanců a zaměstnavatelů na změny ekonomických a technologických podmínek. Priority uvedené v OPRLZ jsou navrženy tak, aby byly v souladu s problémy, návrhy řešení a strategiemi vývoje obsaženými v Národním akčním plánu zaměstnanosti pro rok 2002, Společném zhodnocení politiky zaměstnanosti v České republice, Dlouhodobém záměru vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy

České republiky a v dalších základních strategických dokumentech pro oblast zaměstnanosti, sociální politiky vzdělávání a podpory podnikání. Strategie rozvoje lidských zdrojů pro realizaci tohoto operačního programu je plně v souladu se strategií zaměstnanosti Evropské unie. Evropská strategie zaměstnanosti je založena na čtyřech pilířích:

- Zaměstnatelnost

tj. podpora úsilí, aby každá osoba vstupující na trh práce měla nezbytné základní a odpovídající schopnosti a motivaci k získání a udržení si zaměstnání

- Podnikání

tj. podpora tvorby podmínek pro založení, fungování a růst podniků a organizací poskytujících pracovní místa

- Adaptabilita

tj. podpora vývoje pružnosti a inovace na pracovišti s cílem zlepšení efektivity a konkurenceschopnosti podniků a pracovní síly a tím vytvoření a zachování pracovních míst

- Rovné příležitosti

tj. podpora odstraňování jakékoli diskriminace v zacházení s muži i ženami v souvislosti s přístupem ke všem druhům práce i odměnou za tuto práci

SROP je souhrnným dokumentem zahrnujícím rozvojové priority sedmi regionů soudržnosti (celé území České republiky s výjimkou hl. města Prahy), které mohou být v období 2004 - 2006 podporovány ze strukturálních fondů Evropské unie v rámci Cíle 1. Řídícím orgánem SROP je Ministerstvo pro místní rozvoj a funkcí platebního orgánu SROP bylo pověřeno Ministerstvo financí. Na řízení programu a činnostech spojených s realizací projektů se budou podílet kraje (resp. regionální rady). Pro podporu činnosti regionálních rad byly při krajích zřízeny sekretariáty regionálních rad, které budou například shromažďovat projektové žádosti, poskytovat informace žadatelům atd. V rámci SROP je kladen důraz na podporu vyváženého a udržitelného ekonomického rozvoje regionů, který bude vycházet z iniciativ veřejného, neziskového a soukromého sektoru. Program je založen na eliminaci faktorů, které překážejí rozvoji potenciálu regionu, a na využití výhod, které poskytují příležitosti pro ekonomický růst. SROP podporuje především aktivity, jejichž realizace z hlediska platné české legislativy spadá do působnosti obcí nebo krajů. Tím se tento program odlišuje od zbývajících operačních programů, které se zaměřují na realizaci opatření, jež jsou z hlediska české legislativy

převážně v působnosti státu. Cílem SROP je především dosažení trvalého hospodářského růstu i růstu kvality života obyvatel regionů. K tomu mají napomoci nové ekonomické aktivity zaměřené na tvorbu pracovních míst v regionálním i místním měřítku, na zlepšení kvality infrastruktury a životního prostředí, na všeobecný rozvoj lidských zdrojů a na prohlubování sociální integrace. Financování pro SROP ze Strukturálních fondů Evropské unie bude poskytováno ze dvou fondů, a to Evropského fondu regionálního rozvoje a Evropského sociálního fondu.⁶⁴

3.3. Strukturální fondy Evropské unie

Strukturální fondy jsou konkrétním výrazem evropské solidarity a ve všech členských státech působí na hospodářské a sociální faktory. Prostředky ročně vynakládané z těchto fondů vzrostly z osmi miliard EUR v roce 1989 na třicet dva miliard EUR v roce 1999. V letech 2000 až 2006 se ročně čerpá přibližně dvacet osm miliard EUR, což za celé zmíněné období sedmi let činí jedno sto devadesát pět miliard EUR.⁶⁵

Česká republika vstoupila do Evropské unie 1. května 2004 a stala se tak součástí rozsáhlého mezinárodního společenství. Získala tak zároveň možnost využívat pro svůj další rozvoj na poli sociálním, ekonomickém a regionálním finanční podporu ze strukturálních fondů Evropské unie. Církevní organizace jako právní subjekty, sídlící na území České republiky, jsou oprávněny v souladu s příslušnou legislativou žádat o přidělení finanční podpory z fondů Evropské unie.

Strukturální fondy Evropské unie jsou spravovány Evropskou komisí a slouží k financování strukturální pomoci členskými zeměmi. Finanční pomoc je směřována převážně do chudších regionů členských států, čímž je posilována hospodářská a sociální soudržnost. Aby mohla Česká republika čerpat ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti, musela vypracovat takzvaný Národní rozvojový plán, což je dokument sestavený pro období 2004 - 2006. Po uplynutí této doby bude pochopitelně následovat plán nový určený pro období 2007 - 2013, který bude sestavený na základě nových informací, potřeb a cílů.

⁶⁴ Průvodce fondy Evropské unie s. 69 - 79

⁶⁵ Evropská unie regionům, s. 8

Národní rozvojový plán obsahuje následující části:

- kvalifikovaný popis současné situace v daném území
- strategie pro dosažení cílů (priority a opatření)
- návrh financování
- partnerství
- prováděcí ustanovení

V Národním rozvojovém plánu je třeba zevrubně zdůvodnit potřebu podpory ze zdrojů Evropské unie a definovat cíle, jichž má být dosaženo. Česká republika stanovila při přípravě Národního rozvojového plánu strategický cíl zvýšení HDP ČR do r. 2006 na úroveň blízkou 75% průměru HDP členských států Evropské unie. Součástí cíle je i zamezení prohloubení regionálních disparit a výrazné zlepšení stavu životního prostředí.

Paralelně k Národně rozvojovému plánu stojí Rámec podpory Společenství, což je ve skutečnosti dokument charakteru smlouvy mezi Evropskou komisí a Českou republikou. Obě strany se v něm zavazují poskytnout prostředky na dosažení cílů uvedených v Rámci podpory Společenství. Cíle Rámce podpory společenství jsou postaveny na základě Národně rozvojového plánu České republiky.

K reálnému naplňování regionální a strukturální politiky, jinými slovy snižování rozvojových rozdílů mezi regiony Evropské unie, slouží strukturální fondy jako hlavní finanční nástroj. Finanční příspěvky ze strukturálních fondů na rozvojové aktivity členských států jsou nevratné. Strukturální fondy samozřejmě nejsou jediným zdrojem financí Evropské unie pro realizaci rozvojových aktivit členských států. Tyto aktivity může také financovat Evropská investiční banka formou úvěrů.

Členské země mohou při vyjednávání s Evropskou unií o směřování pomoci ze strukturálních fondů vycházet ze svých specifických potřeb a využívat tak příspěvky ze strukturálních fondů k řešení konkrétních problémů. Zdrojem financí pro strukturální fondy jsou finanční příspěvky všech členských států do společného rozpočtu Evropské unie. Částka pro regionální politiku, tedy strukturální fondy, činí přes 35% celkového rozpočtu Evropské unie. Platí zde princip, že bohatší státy přispívají více a chudší méně.

A jak členské země získávají od Evropské unie příspěvky ze strukturálních fondů?

Finanční prostředky ze strukturálních fondů jsou směřovány na národní či regionální orgány členských zemí, které jsou zodpovědné za řízení rozvojových programů. V rámci těchto programů jsou pak poskytovány příspěvky na předložené a schválené projekty. Jak rozvojové dokumenty, tak i samotné projekty musí být velmi kvalitní. Finanční prostředky ze strukturálních fondů tedy nesměřují z Bruselu od Evropské komise přímo k příjemcům a realizátorům projektů. Evropská komise na základě schválených programů převádí peníze národním a regionálním orgánům oproti výkazům realizovaných projektů, tedy vesměs až po realizaci projektu v terénu.

Strukturální fondy tvoří jádro regionální a strukturální politiky Evropské unie. Tyto fondy se přímo zaměřují na snižování rozdílů v úrovni rozvoje různých regionů členských států a snižování zaostalosti nejvíce znevýhodněných regionů včetně venkovských oblastí. V současné době existují čtyři strukturální fondy, ze kterých členské státy čerpají finance prostřednictvím národních programových dokumentů:

1. Evropský fond regionálního rozvoje (ERDF, European Regional Development Fund)

Z něho lze čerpat na Cíl 1 a 2. Investuje do infrastruktury, vytváření pracovních míst, podporuje malé a střední podnikání v problémových regionech a financuje vědu a výzkum.

2. Evropský sociální fond (ESF, European Social Fund)

Slouží k rozvoji lidských zdrojů a na podporu integrace na trh práce, pomáhá nezaměstnaným a znevýhodněným skupinám zapojit se do pracovního procesu. Tento fond je nejstarší ze všech čtyř strukturálních fondů. Byl ustaven již v roce 1960 za účelem přispívat k rekvalifikaci pracovní síly v postižených oblastech a čelit nezaměstnanosti mládeže. Poskytuje finanční prostředky na realizaci projektů zvyšujících životní úroveň prostřednictvím zlepšení příležitostí pro zaměstnávání pracovníků na společném trhu. Usiluje o snížení nezaměstnanosti, usnadnění přístupu k zaměstnávání, zvýšení geografické a profesní mobility pracovníků uvnitř Evropské unie a zvýšení jejich adaptability na technologické změny, a to zejména prostřednictvím profesního vzdělávání a rekvalifikací. Podpora z ESF je poskytována v oblastech všech tří cílů strukturální politiky v rámci Evropské unie.

ESF se zaměřuje na následující politiky:

- Aktivní politika na trhu práce
 - boj proti nezaměstnanosti a její prevence s důrazem na dlouhodobou nezaměstnanost
 - usnadnění profesního začlenění mladých osob na trhu práce
 - usnadnění opětovné integrace a profesního začlenění osob, které se vrací na trh práce po období nepřítomnosti, a dlouhodobě nezaměstnaných

- Rovné příležitosti pro všechny
 - podpora rovných příležitostí při přístupu na trh práce se zvláštním důrazem na ty, kterým hrozí vyloučení ze společnosti

- Celoživotní vzdělávání
 - podpora a zlepšování vzdělávání a poradenství a jejich spojení s trhy práce
 - prosazování politiky celoživotního vzdělávání
 - podpora pracovní mobility a zvýšení zaměstnatelnosti

- Kvalifikovaná a adaptabilní pracovní síla včetně modernizace organizace práce a podpory podnikání
 - podpora kvalifikované a přizpůsobivé pracovní síly
 - flexibilní organizace práce
 - rozvoj podnikání a podmínek umožňujících vytváření nových pracovních míst

- Zlepšení přístupu a účasti žen na trhu práce
 - opatření vedoucí ke zlepšení přístupu žen na trh práce a jejich účast na něm

V rámci uvedených politik je možno podporovat vzdělávání, vytváření pracovních míst, zvyšovat úroveň vědeckých pracovníků, rozvíjet strukturu a systémy vzdělávání a trhu práce a to při zachování rovného přístupu všech k těmto aktivitám.

V návaznosti na výše uvedené politiky mají nárok na podporu z ESF následující činnosti:

- Individuální podpora

Sem patří: vzdělávání a odborné školení, odborné vzdělávání, zaškolení, zejména osvojení si základních dovedností, pracovní rehabilitace, odborné vedení a dozor, poradenství, další vzdělávání, podpora vzdělávání pracovníků ve výzkumu a vývoji, podpora při získávání

zaměstnání, při zahájení samostatně výdělečné činnosti, rozvoj nových pracovních příležitostí včetně míst v sektoru sociálních služeb

- **Struktury a systémy**

Zahrnují rozvoj a zdokonalování systémů vzdělávání a získávání kvalifikace, včetně rozvoje vzdělavatelů, zlepšování přístupu zaměstnanců ke vzdělávání, modernizace a zlepšení účinnosti služeb zaměstnanosti, rozvoj vazeb mezi trhem práce a vzdělávacími institucemi, rozvoj předpovídání budoucích změn ve struktuře kvalifikačních potřeb trhu práce

- **Doprovodná opatření**

Těmi je myšlena pomoc při poskytování služeb, včetně služeb pečovatelských a služeb zařízení pro závislé osoby, podpora sociálně-vzdělávacího rozvoje, který usnadňuje přístup na trh práce a zvyšování povědomí, informovanosti a publicity⁶⁶

3. *Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond (EAGGF, European Agricultural Guidance and Guarantee Fund)*, který vznikl v souvislosti s financováním společné zemědělské politiky, byl založen v roce 1962.

4. *Finanční nástroj pro usměrňování rybolovu (FIG, Financial Instrument for Fisheries Guidance)*. Je to fond, který je nejnovější, a však který Česká republika nevyužije.⁶⁷

Strukturální fondy jsou hlavním nástrojem regionální a strukturální politiky Evropské unie. Pozitivně přispívají ke snižování regionálních rozdílů a ke zlepšování životního prostředí, různou měrou se podílejí na výstavbě infrastruktury, podpoře výrobního prostředí, investují do lidských zdrojů, celkově jsou zaměřeny na řešení sociálních problémů a udržení a průběžné zlepšování životní úrovně. Jejich význam je pro hospodářskou a sociální soudržnost nezastupitelný.

⁶⁶ René Wokoun, Regionální a strukturální politika EU, s. 10 - 13

⁶⁷ Evropská unie regionům, s. 9

3.4. Negativní dopady globalizace na sociální oblast

Rychlý pokrok ve všech oblastech světové činnosti přispívá k sbližování a vzájemnému propojování světa. Předpokládá se, že tento proud vývoje zvaný globalizace, bude dále rychlým tempem pokračovat. Mnohdy však dosavadní vývoj vzbuzuje spíše obavy než všeobecné uspokojení. Zpráva ze zasedání Mezinárodní konference práce v červnu roku 2004 v Ženevě uznává vysoký přínos globalizace pro zajištění odpovídající úrovně lidí a konstatuje, že globalizační strategie umožnila pozitivní vývoj, podpořila vznik otevřených společností a byla povzbuzením pro volnou výměnu myšlenek a znalostí. Současně však uvádí, že v působení globální ekonomiky přetrvává hluboce zakořeněná nerovnováha, která je eticky nepřijatelná a politicky neudržitelná. Dle názoru většiny obyvatel globalizace nespĺnila jejich očekávání, že budou mít důstojnou práci a že se jejich děti budou mít lépe. Vznikají obavy, že se globalizace neubírá správným směrem. Její slibované výhody jsou pro mnoho lidí příliš vzdálené, zatímco její rizika až příliš reálná. Rozšířila se korupce, vzrůstá nebezpečí terorizmu a nad budoucností otevřených trhů visí otazník. Zpráva poukazuje na proces politické transformace směřující k demokracii a na snahy zemí, které k Evropské unii nově přistoupily, zapojit se do globální ekonomiky. Však u mnoha lidí této části světa došlo k vystřízlivění. Zpráva uvádí, že globalizace musí mít sociální složku, musí být založena na univerzálních hodnotách a musí být prospěšná všem zemím bez výjimky. Všichni vystupující se shodli na tom, že svět potřebuje stabilní makroekonomické prostředí, které umožní vývoj založený na dohodnutých pravidlech a zaměřený na usměrnění procesu globalizace a potírání chudoby. Problém však spočívá v tom, že ekonomický vývoj ovlivňují hlavně rozhodnutí, která jsou přijata v soukromém sektoru, zejména v oblasti toků kapitálu a která podléhají jen omezené regulaci. Působením globalizace lze také spatřovat příliš rychle vzrůstající jev migrace, která se stává rostoucím a neovladnutelným světovým problémem.⁶⁸

Co se týká vzdělání, nastává pokles jeho sociální hodnoty, roste komercializace vzdělávání a bezmezná víra v trh v této oblasti. Převažuje snaha po ekonomickém růstu, i za cenu toho, že tradiční ukazatelé nevyprávějí o kvalitě života.

Americký futurolog a sociolog Alvin Toffer tvrdí, že lidstvo sice již nečekají žádné krvavé revoluce, ale zato velké krize. Moderní vývoj se totiž neustále zrychluje a neposkytuje čas na zamyšlení a přizpůsobení. Lidé se tak dostávají pod stresující tlak

⁶⁸ www.ilo.org/wcsdg.z.11.8. 2005

změn, jsou hodnotově desorientováni a šokováni rychle přicházejícími novými náhledy na budoucnost. V článku Šok z praxe velkých monopolů Toffer říká : "V mezinárodní politice je stále lépe vidět to, co se ve vnitřní politice ještě daří skrýt, že velký kapitál, velké nadnárodní korporace a investiční skupiny, které jsou dobře řízené a umějí se rychle přizpůsobit nové situaci, získávají převahu nad státními institucemi. Demokraticky vznikající politická moc stále nápadněji slábne oproti moci ekonomické, kterou nikdo nevolí a kterou je také stále těžší kontrolovat. Situace se převrátila: dnes je to velký mezinárodní kapitál, který kontroluje vlády, parlamenty, prezidenty demokratických zemí, hodnotí jejich politiku a na světových trzích hlasuje pro ně nebo proti nim změnami valutových kurzů či cen obligací. A v případě konfliktu trestá i velmi silné vlády tím, že rychle přenáší velké objemy do přívětivějších zemí"⁶⁹

⁶⁹ cit. podle Z. Rudler, Haló noviny, 8. ledna 2002, s. 5

4. KŘESŤANSKÉ ETICKÉ A SOCIÁLNÍ POŽADAVKY A HORIZONTÁLNÍ TÉMATA OPERAČNÍCH PROGRAMŮ EVROPSKÉ UNIE

Velká světová náboženství a filosofie obohatily svět pěstováním univerzálních hodnot, jako je například přednost osoby před pouhými věcmi, důstojnost lidství, které stojí nad pouhou věcnou kulturou, tak že věcná kultura musí sloužit osobě a řádu spravedlnosti a solidarity. Bez těchto hodnot nemůže existovat žádná kultura s lidskými rysy. Křesťanská nauka obsahuje tyto hodnoty v jejich evangelijní čistotě a plnosti a úkolem křesťanů je, aby tyto hodnoty uváděli do společnosti, pěstovali dialog, sdíleli pravdu a společně s ostatními hledali plnější a životně opravdovější pravdy.⁷⁰

Politika programových dokumentů Evropské unie obsahuje etické hodnoty prostřednictvím čtyř tzv. horizontálních témat, kterými jsou Rovné příležitosti, Udržitelný rozvoj, Informační společnost a Podpora místním iniciativám.

4.1. Rovné příležitosti

Požadavek Rovných příležitostí a jejich naplňování zahrnuje integraci na trh práce, nezaměstnanost, lidi znevýhodněné buď svým fyzickým či mentálním handicapem nebo sociální situací, postavení žen, imigrantů atd.

Charta základních práv Evropské unie obsahuje kapitolu, která vysvětluje principy nediskriminace, rovnosti mezi ženami a muži, kulturní, náboženské a jazykové diverzity. Zahrnuje také práva dítěte, starších osob a osob s postižením. Princip nediskriminace je úzce spjat s rovnými příležitostmi. Má být používán ve všech oblastech, zvláště v ekonomice, sociální a kulturní oblasti a i v rodinném životě. Tyto dva klíčové prvky, nediskriminace a rovné příležitosti a stejné odměňování mužů a žen jsou zakotveny ve Smlouvě o Evropském společenství.

Legislativa Evropské unie zahrnuje samozřejmě také sociální oblast, včetně zajištění toho, aby všichni občané Unie měli stejná práva na sociální zabezpečení, na ochranu zdraví při práci, aby byly zajištěny stejné příležitosti pro muže a ženy. Cílem

⁷⁰ Walter Rauschenbusch, Sociální zásady Ježíšovy, s. 241 - 242

principu rovných příležitostí je zajistit rovné zacházení pro každého jednotlivce bez ohledu na jeho národnost, pohlaví, rasový či etnický původ, náboženství či víru, postižení, věk nebo sexuální orientaci. Hlavní sociální skupiny tvoří mladí lidé, lidé dlouhodobě nezaměstnaní, lidé zasažení sociální exkluzí a nekvalifikovaní pracovníci. Nemusí přitom jít o lidi žijící v zaostávajícím regionu nebo oblasti, kde probíhá konverze. Některé sociální skupiny mají na trhu práce zvlášť slabé postavení především v důsledku diskriminace a nerovnosti, jejichž příčina může souviset s jejich pohlavím, rasou či etnickým původem, náboženstvím, tělesným nebo duševním postižením, věkem nebo sexuální orientací. Aby u těchto sociálních skupin nedocházelo k sociálnímu vyloučení, Evropská unie podporuje nové integrační metody, které navrhují veřejné i soukromé subjekty. Vytváření pracovních míst se stalo hlavní starostí politiků na úrovni jednotlivých členských států i na úrovni Evropské unie. Strategie zaměstnanosti v Unii svědčí o snahách o integrovaný a koordinovaný postup v rámci celé Evropské unie. Evropská unie by v rámci boje proti nezaměstnanosti měla přijímat opatření, která by nedovolila, aby lidé, kteří jsou nezaměstnaní nebo jim nezaměstnanost hrozí, byli vytlačováni na okraj trhu práce. V knize Evropská unie regionům je uvedeno: „Je třeba podpořit uplatňování zásad rovných příležitostí při získávání pracovních míst. K tomu je třeba přijmout opatření, která pomohou ženám v rozvoji kariéry a v odstraňování překážek na jejich cestě do vyšších funkcí a která umožní zajistit příznivější zastoupení žen v určitých profesích. Kromě odstraňování diskriminace žen je také třeba odstraňovat diskriminaci postihující na trhu práce určité kategorie lidí v souvislosti s jejich etnickým původem, postižením nebo věkem.“⁷¹

Křesťanská nauka, která vychází z principů zachovávajících lidskou důstojnost člověka, obsahuje hodnoty jako nediskriminace a rovné příležitosti již ve své podstatě. V křesťanství, Kristovou všeobjímající láskou zastřešené pospolitosti, má nezastupitelné místo nejen muž, ale i žena, dítě, slabý, starý i nemocný. Všichni mají stejné právo na důstojnost, lásku a péči. O uznání ženy a její důstojnosti vypovídá i skutečnost svatořečení Edity Steinové a její jmenování patronkou Evropy.

⁷¹ Evropská unie regionům, s. 26

4.2. Udržitelný rozvoj

Požadavek Udržitelného rozvoje ošetřuje naplnění potřeb současné generace tak, aby nebyly ohroženy potřeby a vývoj příštích generací, kvalita života atd.

Na začátku třetího tisíciletí stojí před Evropskou unií několik významných úkolů. Jedná se především o přijetí nových zemí, kde jsou hospodářské a sociální podmínky mnohdy horší než v nejméně rozvinutých dosavadních členských zemích. Těmto zemím je proto nutné poskytovat pomoc už před vstupem do Evropské unie. Členské státy mají nabýt přesvědčení, že je v jejich vlastním zájmu, vezmou-li budoucnost do vlastních rukou a samy se budou starat o správu prostředků získaných od Unie.

Politiky Evropské unie se původně soustředily na podporu jednotného trhu, ale postupně se začaly vztahovat k mnoha jiným stránkám každodenního života a řešit problémy evropské společnosti. Nyní se týkají i životního prostředí, veřejného zdraví, práv spotřebitelů, hospodářské soutěže a bezpečnosti v oblasti dopravy, vzdělávání a přístupu ke kultuře.

Pro rozvoj odlehlých míst v rámci území Evropské unie, která často zaostávají ve vývoji, má zásadní význam budování moderních a efektivních transevropských dopravních, energetických a telekomunikačních sítí.

Cílem politik Evropské unie je i uchování a ochrana zdraví obyvatelstva. S tím souvisí uchování, ochrana a vylepšení kvality životního prostředí. Evropská unie má velmi náročné ekologické normy na ochranu svých občanů a zachování životního prostředí pro budoucí generace. Je nutné mít jeden soubor pravidel pro všechny, neboť znečištění snadno překračují hranice. Za důležité se považuje racionální zacházení s přírodními zdroji. Snaží se podporovat opatření na mezinárodní úrovni, která se týkají regionálních nebo celosvětových problémů životního prostředí. V publikaci Evropská unie regionům se píše: „ Pokud jde o životní prostředí, nelze o jeho ochraně a tvorbě uvažovat jen z hlediska bezprostředních nákladů. V úvahu je třeba brát také způsob zajišťování nebo zvyšování kvality života, a to zvláště v průmyslových a městských oblastech. Z hlediska zdraví obyvatelstva a vytváření pracovních příležitostí platí, že k zajištění sociální soudržnosti

přispívají také opatření týkající se odvozu a zpracování odpadů a úpravy vody⁷².

V dokumentu Mezinárodní teologické komise Společenství a služba z roku 2004 se uvádí: „Stále rychlejší vědecký a technologický pokrok posledních sto padesáti let vedl k radikálně nové situaci pro všechny živé bytosti na naší planetě. Zlepšení jako vyšší materiální blahobyť, vyšší životní úroveň, lepší stav zdraví a naděje na lepší život jsou provázány znečištěním atmosféry a vod, problémem průmyslových toxických odpadů a nadměrným využíváním, ba zničením některých citlivých biotopů. V dané situaci lidské bytosti rozvinuly hlubší vědomí o biologických vazbách, které je spojují s ostatními živými bytostmi. Příroda je nyní vnímána jako biosféra, v níž všechny bytosti utvářejí komplexní síť života, která je zároveň uspořádána do nejmenších detailů. Dnes je všeobecně přijímanou skutečností, že existují meze jak přírodních zdrojů, které jsou k dispozici, tak schopnosti přírody zacelovat škody, které jsou jí způsobeny prostřednictvím neustálého nadměrného využívání toho, co skýtá.“⁷³

Již také Bernard Häring se ve své knize morální teologie Svobodně v Kristu zamýšlí nad současným světem. Říká, že současný moderní svět je silný i slabý zároveň. Je schopen dělat to nejlepší i to nejhorší. Je mu otevřena cesta ke svobodě nebo otroctví. Člověk by si měl být vědom, že je jeho úkolem správně řídit ty síly, které sám vzbudil a které ho mohou rozdrtit anebo mu sloužit. Mnozí rozvášní lidé jsou šokováni postřehem, že růst moudrosti nedrží krok s rychlým pokrokem technické zručnosti a technicky jednostranně zaměřeným věděním. Pokrok přírodních věd a technologie není pro člověka bez významu, ale zdá se, že lidstvo není schopné smysluplně spravovat nenahraditelné přírodní zemské zdroje. Následky jsou zřejmé. Člověk se nemůže vyhnout odpovědnosti za užívání moderních technologií. Od dob Galilea Galilei nastává průlom nového pojmu vědy, totiž vědy se zřetelem na změnu světa. Člověk stále úspěšněji odhaluje možnosti skryté ve stvořené skutečnosti. Je však nebezpečí, že vynaloží svoji energii jednostranně a nebude dostatečně pěstovat a rozvíjet svoji lidskost. Následkem toho pak bude, že jeho vláda nad světem bude postrádat moudrost, bez níž všechno jeho jednání v důsledku neprospěje ani jednotlivci ani celému lidstvu.⁷⁴

Současný papež Benedikt XVI. se k této otázce vyjadřuje takto: „...vždycky je nápadné, že v chudých zemích, například v Jižní Americe, můžeme vidět daleko více

⁷² Evropská unie regionům, s. 28

⁷³ Společenství a služba, č. 71, s. 49

⁷⁴ Bernhard Häring, *Free and Faithful in Christ*, s. 118 - 124

usměvavých, radostných lidí než u nás. Očividně při vši bídě ještě vnímají dobro, kterého se pevně drží a mohou z něho čerpat sílu. Proto potřebujeme onu prazákladní důvěru, kterou nakonec může dát jen víra...existuje nové vědomí solidarity, odpovědnosti za lidstvo vůbec, odpovědnosti za stvoření. Existují různá sjednocující hnutí, vymýšlí se, jak účinně pomoci v krizích, jak nastolit mír, překonat bídu...z toho se dá poznat, že dobro v lidech nemůže být zadupáno.⁷⁵ Papež dále konstatuje, že nelze být lhostejní a přehlížet nově vytvořené kvality zla, které pramení z možností masového technického ovládnutí světa. Papež vyzývá k postupu proti tomuto zmasovění, které člověka současně izoluje a vrhá do radikální osamělosti a zabraňuje zdravému společenskému životu a zdravým mezilidským vztahům. Zdravého plnohodnotného života nelze docílit jen technikou nebo výrobou. Papež říká: „Člověk je mravní bytost, která má odpovědnost za sebe i za lidstvo jako celek, ale také bytost, která může získávat zdroje jen od Boha, aby pokročila dál.“⁷⁶

4.3. Informační společnost

Požadavek Informační společnost stanoví, že vedle technických otázek musí být řešen i komplex problémů etiky, morálky, práva atd., a musí být ošetřeno spektrum možných dopadů technologie na společnost.

Informační společnost je jiným výrazem pro nové informační a komunikační technologie. Od počátku devadesátých let minulého století zažívají tyto nové technologie dobu rozkvětu. Jeho projevem je univerzální využívání možností elektronické výměny informací, konvergence k digitálním technologiím, exponenciální růst internetu a otvírání telekomunikačních trhů. Informační společnost přináší revoluční změny do každodenního života. Především rozšiřuje možnosti školení a nabývání znalostí, jako učení na dálku, služby elektronické výuky a poskytuje nové příležitosti v oblasti organizace práce a mobilizace znalostí jako práce řízená z domova a virtuální firmy. Ovlivňuje praktický život například zaváděním elektronického zdravotnictví a přináší nové způsoby využití volného času. Tento pozitivní vývoj však vyvolává i obavy. Masové rozšíření internetu znamená, že je třeba činit opatření proti novým formám trestné činnosti, jako je pirátství a možné zneužití osobních dat a duševního vlastnictví. Informační společnost může navíc přispět ke

⁷⁵ Peter Seewald, Křesťanství na přelomu tisíciletí, s. 28

⁷⁶ Peter Seewald, Křesťanství na přelomu tisíciletí, s. 28

zvýraznění sociální nerovnosti a k vytlačení některých skupin obyvatel na okraj společnosti.

Internet dnes už nemá pouze informační rovinu. Stále vzrůstá jeho vliv na politiku a hospodářství. Česká republika stejně jako ostatní členské státy Evropské unie se zavázala na akčních plánech Evropské komise k zavádění moderních on-line forem veřejných služeb. Jedná se převod veřejných služeb na elektronickou platformu. Například podporovat rozvoj digitální ekonomiky je součástí plánu na zvýšení konkurenceschopnosti celé evropské ekonomiky a jejího ekonomického růstu.

Technická revoluce a existence informační společnosti vyžadují, aby se občané v Evropské unii velmi rychle adaptovali na stále se měnící situaci. Aby obyvatelé všech regionů byli schopni se takto přizpůsobit, musí mít přístup k nejvyspělejšímu know-how. K tomu slouží rozvinuté telekomunikační sítě a kvalitní profesní příprava. Na podporu technologického rozvoje v Evropské unii je určena politika pro oblast výzkumu a vývoje v Unii. Výzkum je jedním z prostředků k urychlení tvorby bohatství v nejméně prosperujících regionech.⁷⁷

Skutečnost, že technická revoluce má i stinnou stránku, dobře vystihuje Vojtěch Cikrle, brněnský biskup, který ve své knížce krátkých zamyšlení a meditací píše: „ Z toho, co dnes neustále slyšíme v rozhlase, v televizi, co čteme v novinách – například o nutnosti ekonomických proměn – bychom mohli mít zavádějící dojem, jakoby bylo zapotřebí nejprve se mít dobře materiálně (kde je ale míra toho mít se dobře?) a pak teprve, až to tak bude, začít se starat o to, abychom se všichni, každý z nás sám v sobě, stali lepšími lidmi. A aby tak i vztahy mezi námi byly hlubší, pravdivější, krásnější. Jenomže skutečná proměna společnosti není možná bez opravdové hluboké vnitřní proměny každého z nás. Všechny proměny musejí probíhat ruku v ruce, harmonicky. Jinak nemají naději na úspěch.“⁷⁸

⁷⁷ Evropská unie regionům, s. 28

⁷⁸ Vojtěch Cikrle, Ne já, ale ty, s. 55

4.4. Podpora místním iniciativám

Požadavek Podpora místním iniciativám znamená vytváření místních partnerských vztahů, spolupráce při komunitním plánování atd.

Konkurence mezi firmami se důsledkem procesu liberalizace mezinárodního obchodu značně vyostřila. Firmy se usazují tam, kde nacházejí výhodné podmínky k dalšímu zvyšování konkurenceschopnosti, tj. tam, kde je kvalitní infrastruktura a služby a kvalifikovaná pracovní síla. Nejméně připraveným regionům je třeba pomáhat ke zlepšení infrastruktury a zajištění moderních efektivních služeb, které mohou zvýšit jejich atraktivnost.⁷⁹

Bernard Häring píše, že bychom měli nalézt odvahu vidět i oblast hospodářství a ekonomiky ve světle blahoslavenství. Tvrdí, že lidstvo, pokud se bude držet směru a smyslu blahoslavenství, může zakusit i v oblasti hospodářství osvobozující moc Ducha svatého a sílu Velikonočního tajemství. Touha po Božím království hledá i správný řád pozemským věcí. Prožívá-li člověk inspirovaný blahoslavenstvími všechno jako Boží dar, nemůže otročit sobectví nebo se nechat zajmout kolektivním egoismem. Spíše postaví všechnu svoji dovednost a pozemské statky do služeb společenství a pozná a bude chtít mít ve druhých své bratry a sestry.⁸⁰

Mnoho lidí, převážně v hospodářsky vyspělých zemích, je hospodářstvím přímo zotročeno, takže jejich celý osobní a společenský život je určován výlučně hospodářským myšlením. Hospodářská věda zaujímá v moderním kulturním a politickém životě privilegované místo. Často je celý kulturní a společenský život hodnocen podle hospodářských představ. Důsledky této tzv. jednorozměrné kultury jsou vážné. Přirozený hospodářský zájmový boj se změní v nesmyslný třídní boj. V tom také spočívá jedna z hlavních příčin mnohých válek.⁸¹

Určitá všudypřítomnost hospodářského rozměru je zřejmá. Zásadní otázkou však je, zda je hospodářství vůči člověku přítomno ve služebné funkci anebo se stává tyranem. Z pohledu dějin byla původním prostorem pro hospodářství domácnost. Vztahy mezi členy rodiny se promítaly do vedení domácího hospodářství. Teologie staví hospodářství jako

⁷⁹ Evropská unie regionům, s. 29

⁸⁰ Bernhard Häring, *Free and Faithful in Christ*, s. 244 - 247

⁸¹ Bernhard Häring, *Free and Faithful in Christ*, s. 247 - 249

podřízené blahu rodiny, jež je symbolem ekonomie spásy. Podle tohoto principu se stejně tak i zákon má přizpůsobit blahu rodiny a jejích členů. Zařazení hospodářství jako prvku podřízeného pod vyšší úmysly lze najít i ve struktuře modlitby Otče náš. Teprve po velké prosbě o příchod Božího království následuje prosba o chléb každodenní. Staví-li věřící na první místo posvěcení Božího jména, vášeň po Božím království a následně pak i chléb, který představuje zástupně celek hospodářské oblasti, vše je ve správném Božím řádu. Takto viděn, ukazuje chléb nad sebe, na celou lidskou rodinu, na chléb života, který shromažďuje všechny lidi v Kristu a v naději na věčné společenství. Je dobře známo, že se politika a hospodářství navzájem ovlivňují. Lidé však z tohoto faktu stále nevyvodili potřebné závěry. Tento vzájemný vztah a poměr stále ještě není pročištěn. Dokud si hospodářsky mocní podrobují hospodářství i politiku především pro své zájmy, nemůže ani jedno z nich sloužit obecnému blahu. Žádný jednotlivý stát nestačí na to, aby účinně politicky kontroloval multinárodní podniky. Ony mohou ovlivňovat světovou politiku po dobré i špatné stránce. A často to dělají nečistými netransparentními prostředky.⁸²

⁸² Bernhard Häring, *Free and Faithful in Christ*, s. 251 - 253

5. PRAKTICKÝ POSTUP PŘI ČERPÁNÍ FINANČNÍCH PROSTŘEDKŮ Z FONDŮ EVROPSKÉ UNIE

Církev byla dříve v mnoha místech hospodářskou mocností s velkým pozemkovým majetkem a tisíci poddaných sedláků, kteří záviseli na diecézích, klášterech a farách. Měla jedinečný vliv na mnoho oblastí života a byla pro ně významným hospodářským faktorem. Hospodářské myšlení a počínání církve nelze oddělit od její nauky. Aby mohla církev naplňovat své poslání a plnit své úkoly, potřebuje dostatečné finanční zdroje ke splnění svých úkolů ve farnostech, na sociálním poli, v misionářské činnosti atd. Církev by při získávání finančních prostředků neměla lpět pouze na tradičních způsobech získávání peněz, jako jsou dobrovolné finanční příspěvky věřících a dobročinné sbírky. Měla by být tvůrčí, iniciativní a umět využít možnosti finančních fondů, které Evropská unie nabízí.

Finanční prostředky ze strukturálních fondů Evropské unie lze čerpat na konkrétní projekty, které budou odpovídat cílům, které na příslušné roky stanovuje Národní rozvojový plán. Na úrovni ministerstev i krajů vznikly orgány, které jsou nutné pro příjem prostředků z Evropské unie. Významným rysem podpory ze strukturálních fondů je skutečnost, že příjemci této pomoci musí vyvinout značné úsilí a předložit velmi kvalitní programové a projektové dokumenty.

Dříve než popíšu postup při předkládání projektových žádostí a jejich vyhodnocování, vysvětlím následující terminologii:

Konečný příjemce (Final Beneficiary) je veřejný nebo soukromý subjekt, který na základě předložené projektové žádosti o pomoc prostřednictvím operačního programu obdrží finanční prostředky ze strukturálních fondů či Fondu soudržnosti. Konečný příjemce předkládá projekt, současně však prokazuje zajištění spolufinancování na jeho realizaci, odpovídá za vlastní provedení projektu a za nakládání s prostředky.

Zprostředkující subjekt (Intermediate Body) je veřejný nebo soukromý subjekt, který jedná v odpovědnosti Řídících orgánů nebo provádí jejich jménem činnosti týkající se konečných příjemců. V praxi se stává partnerem předkladatelů projektových žádostí v rámci konkrétního operačního programu zejména při komunikaci ohledně výběru a následné realizace projektu.

Řídící orgán (Managing Authority) nese celkovou odpovědnost za realizaci

konkrétního programu pomoci Evropské unie v České republice. Každý řídicí orgán má rovněž za úkol připravit odpovídající institucionální strukturu, vymezit pravomoce a úkoly jednotlivých článků včetně nastavení pravidel pro efektivní vzájemnou spolupráci.⁸³

Žádost o finanční podporu spolu se zpracovanou projektovou dokumentací žadatel předkládá po oficiálním vyzvání k předkládání projektů příslušnému zprostředkujícímu subjektu. Zprostředkující subjekty jsou uvedeny v kontaktech všech programů.

Co všechno je třeba pro přípravu projektu před zahájením práce?

- Nejdříve je třeba zjistit, zda jste způsobilí žadatelé. Ne každý subjekt je způsobilý pro každý ze strukturálních fondů nebo každé opatření operačního programu. Způsobilost žadatelů stanoví dodatky operačních programů k jednotlivým opatřením.
- Dále je třeba zjistit, jestli je způsobilý vámi zamýšlený projekt. Dotační tituly strukturálních fondů v České republice naleznete jako opatření jednotlivých operačních programů. Opatření jsou podrobněji rozpracovaná, včetně doporučovaných aktivit v rámci opatření v tzv. programových dodatcích ke každému operačnímu programu.
- V případě, že nejsou hrazeny všechny uznatelné náklady projektu, potřebujete zajistit kofinancování projektu. Většinou strukturální fondy financují v České republice maximálně 75% nákladů projektu a zbývajících 25% se musí prokázat předem. V případě žádání o grant na území regionu hl. města Prahy, které spadá pod Cíl 2 pomoci, je podpora maximálně do výše 50% nákladů projektu. Spolufinancování projektu mohou velmi pravděpodobně zajistit partneři projektu - obec, kraj, podnik, pracovní úřad, muzeum, nezisková organizace a další.
- Především nestátní neziskové organizace, tedy církevní a náboženské organizace a sdružení a podnikatelé potřebují také politickou podporu svého záměru. Určitou roli budou při využívání strukturálních fondů Evropské unie hrát krajské orgány. Měly by být tedy o Vašem záměru informovány spřátelené regionální politiky. Velmi často je vyžadován i soulad projektu s místními a regionálními strategiemi

⁸³ Průvodce fondy Evropské unie, s. 140 - 141

(například s programy územního obvodu kraje, strategiemi rozvoje mikroregionů, příp. dalšími strategiemi - státní politikou zaměstnanosti, státní politikou životního prostředí apod.)

- Potřebujete zajistit faktické financování projektu alespoň pro první fázi realizace projektu. Platby na projekt jsou u všech fondů prováděny až zpětně na základě skutečně vynaložených nákladů. I když v mnoha případech lze žádat zálohové platby.
- Potřebujete si prostudovat formulář žádosti a průvodce pro jeho vyplnění a potřebujete znát pravidla, které náklady je možné financovat z prostředků strukturálních fondů, protože ne všechny náklady jsou způsobilé. Základní informace budou opět v průvodci pro vyplnění žádosti nebo směrnicích Evropské unie.
- Při přípravě projektové dokumentace jsou nezbytné konzultace se všemi partnery, kteří se na projektu podílejí nebo kterých se dotknou výsledky projektu.

Při studiu formuláře žádosti je třeba se zaměřit nejprve na tyto položky :

- samotný nápad
 - jaký problém projekt řeší
 - jaký je plán
 - jaké budou praktické výsledky projektu
 - koho přesně se projekt bude týkat
- pravidlo v souladu s opatřením
 - jasná definice problému, musí jít o problém, na který je opatření zaměřeno
 - cíl projektu musí mít vazbu na tento problém (tzn. i na opatření)
- cíl projektu
 - stanovit jeden hlavní cíl projektu a dílčí specifické cíle, ke kterým má projekt dospět
- cílová skupina
 - jasné vyjasnění, komu má projekt prospět a proč
 - brát v úvahu reálně ochotu příjemců zapojit se do projektu

- pravidlo partnerství

v případě, když je do projektu zapojeno několik subjektů, např. veřejný, soukromý a neziskový

- jaká jsou očekávání partnerů
- jaký je vztah partnera k cílovým skupinám
- výhody zapojení subjektu v úloze partnera

- rizika

- vnější faktory, které mohou projekt ohrozit (lidské zdroje, finanční zdroje, časové hledisko)
- jak minimalizovat vliv těchto rizik

- plán projektu

- stanovit jednoduché etapy realizace, které mezi sebou mají určité logické a sousledné vazby (některé etapy nelze začít dříve než po skončení předchozích etap)
- časový harmonogram; maximální délka trvání projektu by neměla přesáhnout dvacet čtyři měsíců
- stanovení rozpočtu projektu (uznatelné a neuznatelné náklady)

- udržitelnost projektu

- doložit, že realizované činnosti projektu budou pokračovat i po ukončení podpory z EFS, a to po dobu nejméně dvou let (udržitelnost institucionální, finanční, politická)

- horizontální témata

- musí být uvedeno, jak bude zajištěna vazba na horizontální témata .

5.1. Rámcový systém předkládání a posuzování projektů

Předkládání projektů konečnými příjemci, jejich posuzování a schvalování probíhá v následujících několika krocích:

- Zprostředkující subjekt nebo určený konečný příjemce vyhlásí výzvu k podávání

žádostí a stanoví konečný termín pro předložení projektů. Žadatelé vyplní formulář žádosti, který bude k dispozici u zprostředkujícího subjektu.

- Zprostředkující subjekt bude průběžně do ukončení kola přijímat a evidovat žádosti, provede jejich formální kontrolu a vloží data o žádostech do monitorovacího systému strukturálních fondů. Žádosti nevyhovující formálním kritériím z důvodu neúplné dokumentace, nezpůsobilosti výdajů, nesouladu s předpisy České republiky a politikami Evropské unie aj., vrátí zpět předkladatelům.

- Z žádostí vyhovujících formálním kritériím sestaví zprostředkovatelský subjekt seznam projektů (long-list) k hodnocení. Pro hodnocení projektů budou ustaveny hodnotící komise.

- Hodnotící komise posoudí projekty z odborného hlediska podle kritérií pro výběr projektů uvedených v programovém dodatku. Na základě bodového ohodnocení sestaví návrh pořadí projektů vhodných k financování (short-list).

- Zprostředkující subjekt na základě návrhu hodnotící komise:

- v případě varianty A) rozhodne o výběru projektů, schválí alokaci na tyto projekty a informuje řídicí orgán

- v případě varianty B) schválí výběr projektů a alokaci na tyto projekty a zašle seznam projektů řídicímu orgánu ke konečnému rozhodnutí.

- V případě varianty B) pak řídicí orgán informuje zprostředkující subjekt o svém rozhodnutí

- Zprostředkující subjekt informuje předkladatele projektů o rozhodnutí, zahájí jednání o smlouvě a uzavře smlouvu s konečným příjemcem. V případě varianty A) přímo svým jménem, při variantě B) v zastoupení řídicího orgánu.

- Zprostředkující subjekt pak následně zašle kopie smluv řídicímu orgánu a platební jednotce.⁸⁴

⁸⁴ Příručka pro žadatele o finanční podporu grantovým projektům, s. 57 - 122

5.2. Administrativa projektu v průběhu jeho realizace

Všechny projekty budou předmětem monitoringu a vyhodnocování příslušným řídicím orgánem. Jedním z kritérií pro další financování schválených projektů je jejich úspěšnost v hodnocení, které je zpracováno na základě výsledků během roku průběžně zaznamenávaných v monitorovacích zprávách. Žadatelé si proto musí vést komplexní záznamy, které by monitoring a vyhodnocení umožnily. Monitorovací výbory jsou povinny poskytovat Komisi informace o výsledcích po celou dobu realizace projektu. Komise bude porovnávat informace o účinnosti projektu jako např. výlohy projektu s jeho popisem ve schválené žádosti, aby stanovila případné neúplné využití prostředků nebo nedosažené výsledky projektu, přestože byly v žádosti předpokládány. Během realizace projektu jsou žadatelé povinni poskytovat informace o jejím průběhu. Musí neprodleně hlásit veškeré zásadní změny v předpokládaných výsledcích projektu uvedených v žádosti a také informovat o přidělených financích, o kterých vědí, že nebudou využity. Všichni žadatelé jsou povinni vyplňovat formulář čtvrtletního prohlášení.

V průběhu i po ukončení realizace projektu jsou žadatelé povinni zpřístupnit informace o projektu pro kontrolu prováděnou příslušnou exekutivou, Komisí nebo Evropským revizním dvorem (European Court of Auditors). V případě příjemců podpory z Evropského sociálního fondu musí žadatelé vést záznamy: o osobních údajích příjemců, které prokazují jejich oprávněnost pro participaci v projektu, a údaje o účasti na projektu.⁸⁵

5.3. Praktické příklady projektů

Uvedu několik praktických příkladů projektů, které již byly úspěšně realizovány nebo jejich realizace právě probíhá. Myslím, že by jako modelové příklady mohly být inspirací i pro sociální aktivity církevních právnických osob. Některé z uváděných projektů jsou realizovány na základě spolupráce předkladatele projektové žádosti a jím vybrané vhodné partnerské organizace nebo i několika organizací, které zajišťují odborné složky projektu. Za oprávněné partnery pro realizaci projektu lze považovat jakékoli fyzické nebo právnické osoby se sídlem v některém státě Evropské unie. V této souvislosti bych chtěla vyjádřit myšlenku, že by církve mohly k dalšímu rozvoji svých sociálních činností využít

⁸⁵ Příručka pro žadatele o finanční podporu grantovým projektům, s. 57 - 122

i možnost spolupráce s ostatními subjekty ve společnosti.

- Projekt integrace občanů s těžkým zdravotním postižením a jejich rodin na trh práce (Městská část Praha 10)

Městská část Praha 10 se podílí na zlepšení života občanů s těžkým zdravotním postižením a jejich rodinných příslušníků. Pomáhá zájemcům vymanit se ze vzniklé izolace a zapojit se do běžného života. Dokonce pomáhá v případě jejich zájmu najít pro ně uplatnění na trhu práce. Projekt zároveň zajišťuje péči i pro ty, kteří o zdravotně postižené pečují. V minulém roce oslovil Sociální odbor Úřadu městské části Prahy 10 čtyři sta osmdesát osm občanů se zdravotním postižením a jejich rodiny. Formou dotazu byly nabídnuty služby osobní asistence, dopravní obslužnosti jako rozvoz postižených dětí i dospělých například do škol, k lékaři, do práce a zpět a podobně. Projekt nabízí také vzdělávací aktivity a odbornou pomoc při zapojení do pracovního procesu. Nabízí zdravotně postiženým a těm, kdo o ně pečují, možnost účastnit se bezplatně počítačových kurzů, výuky cizích jazyků, seminářů zaměřených na získání komunikačních dovedností a rozvoj osobnosti.

- Projekt Podpora celoživotního vzdělávání sociálních pracovníků Církve bratrské a partnerských organizací (Sbor Církve bratrské v Praze 6)

Cílem projektu je podporou celoživotního vzdělávání sociálních pracovníků Církve bratrské a partnerských neziskových organizací zajistit podmínky pro dlouhodobě udržitelné poskytování kvalitních služeb ohroženým skupinám obyvatel Prahy. Záměrem projektu je nastartovat procesy celoživotního vzdělávání pracovníků zabývajících se prací s ohroženými skupinami obyvatel a zajistit nezbytnou péči o sociální pracovníky často ohrožené vyhořením a psychickým zhroucením. Cílů projektu bude dosaženo vytvořením standardu systematického vzdělávání formou seminářů a dlouhodobých kurzů za účasti externích profesionálních vzdělávacích agentur. Vzdělávání bude kombinováno s individuálním poradenstvím klíčovými sociálními pracovníky a outdoorovými motivačními pobyty pro již téměř vyhořelé služebníky. V rámci projektu bude stanoveno, podle jakých charakteristik budou jednotliví pracovníci vybíráni pro semináře, kurzy, individuální poradenství, outdoorové pobyty apod. Dále bude určeno jaký rozsah podpory osobního rozvoje každý z pracovníků během své činnosti od mateřské organizace obdrží a dle jakých kritérií bude vyhodnocována kvalita jimi poskytovaných služeb ohroženým skupinám obyvatel. Veškeré aktivity projektu budou podporovat princip rovnosti šancí pro ženy a muže, rovné postavení zdravotně postižených a etnických menšin a v konečném

důsledku realizace tohoto projektu napomůže rychlejší sociální integraci ohrožených skupin obyvatel. Cílovou skupinou v rámci tohoto projektu jsou pracovníci Církve bratrské, pracovníci partnerských organizací zapojených v projektu a pracovníci dalších neziskových organizací zabývajících se prací s ohroženými skupinami obyvatel, se kterými sbor Církve bratrské dlouhodobě spolupracuje.

- Projekt Sociální práce se znevýhodněnými cizinci (Organizace pro pomoc uprchlíkům)

Cílem projektu je zlepšit přístup na trh práce a pomoci tím k začlenění do české společnosti cizincům, kteří žádají o azyl, azylantům, osobám s dlouhodobým pobytem, trvalým pobytem či s vízem strpění. Hlavními aktivitami projektu bude sociální poradenství zaměřené na přístup na trh práce, kvalifikovaná sociální práce cílená na aktivaci a motivaci cizinců, individuální asistence při úředních jednáních, organizace kurzů, příspěvky na vzdělávací aktivity a bezplatný přístup k internetu s možností asistence. Individuální asistence bude zajištěna studenty katedry sociální práce FFUK. Možnost poskytnout cizincům individuální asistenci povede ke zkvalitnění poskytovaných služeb, neboť doprovod na úřady není dosud příliš častý díky nedostatku času stálých zaměstnanců. Semestrální praxe studentů umožní poskytnout individuální asistenci co nejširšímu množství cizinců, čímž přispějeme k odstranění komunikačních i jiných bariér při úředních jednáních. V rámci projektu budou realizovány dva druhy kurzů. První kurz bude zaměřen na uživatelské zvládnutí PC a na základní práci v internetu. Druhý kurz bude zaměřen na základy pracovně právních vztahů jako například seznámení s pracovní smlouvou, s právy a povinnostmi zaměstnavatelů i zaměstnanců a na nácvik jednání s potenciálním zaměstnavatelem. Bude možná možnost využít videotechniku. V projektu budou dále financovány kurzy češtiny a autoškoly. Předpoklad je cca čtyřicet pět zájemců během jednoho roku na kurzy českého jazyka. Cílem této služby je pomoci odstranit jazykové handicap a u dvaceti odůvodněných případů pomoci k zaplacení autoškoly, kterou prokazatelně využijí v budoucím zaměstnání. Dále bude cizincům k dispozici počítač s bezplatným přístupem na internet, který budou moci využít k hledání pracovních příležitostí a ke komunikaci s potenciálním zaměstnavatelem. Přitom budou moci využít i služby asistenta z řad studentů univerzity.

- Projekt Integrace azylantů a cizinců na pracovní trh v Praze (Poradna pro integraci)

Projekt je zaměřen na podporu vytváření rovných příležitostí ke vstupu na trh práce pro cizince a azylanty žijící v České republice prostřednictvím zlepšování a rozvoje jejich

základních dovedností a kompetencí, potřebných pro hledání pracovních příležitostí a ucházení se o pracovní místo. Jeho cílem je posílit pozice těchto osob při vstupu na trh práce, zvýšit jejich zaměstnatelnost a snížit riziko sociálního vyloučení. Cílovou skupinou jsou cizinci s uděleným azylem a cizinci s povolením k trvalému pobytu v České republice, kteří jsou aktuálně nezaměstnaní, registrovaní v evidenci úřadu práce a mají trvalé bydliště v Praze. Hlavní aktivity projektu představuje cyklus individuálního speciálního poradenství, které vede sociální pracovník, a blok skupinových tréninků psychosociálních dovedností vedených odborným lektorem.

- Chráněné pracovní centrum Victory Czech (s.r.o. Bílina)

Záměrem tohoto projektu bylo především založení chráněného a zácvikového centra pro tělesně postižené uchazeče o zaměstnání, které by zajišťovalo některé služby a výrobu drobných výrobků. Chráněné centrum vzniklo za aktivní spolupráce Města Bílina, které k realizaci poskytlo za výhodných podmínek objekt bývalých kasáren. V rámci centra se uplatnily především činnosti jako obsluha mycího stroje se sedící obsluhou, pomocné a montážní práce na zakázku, tvarování hliníkových rámečků pro výrobu dvojskel, montážní práce při výrobě menších kovových součástí, příprava obalů atd. V rámci projektu bylo vytvořeno a obsazeno sedmnáct pracovních míst, z nichž bylo šestnáct obsazeno občany se změněnou pracovní schopností (ZPS). Počet míst byl udržen přes poměrně značnou fluktuaci pracovníků - celkem bylo přijato dvacet devět osob, z toho dvacet osm se ZPS.

- Rekvalifikace nezaměstnaných na zdravotnický personál (Odborný léčebný ústav Paseka)

Hlavním cílem projektu bylo vytvořit patnáct až dvacet pět nových pracovních příležitostí především pro pracovníky z řad nezaměstnaných v regionech Šternberska a Uničovska. V obci Paseka bylo zrekonstruováno zdravotnické zařízení a nadměrné prostory byly využity pro umístění čtyřiceti čtyř lůžek. Tak je zajištěno poskytování sociálně zdravotních služeb formou sociálních hospitalizací, které jsou na okrese Olomouc nedostatkové. Zařízení bylo v době ukončení projektu plně vytíženo a přispělo k tomu, že odhadem dvacet osob nemusí odcházet z pracovního procesu z důvodu nezbytné péče o nejstarší a nemocné rodinné příslušníky. V rámci tohoto projektu bylo vytvořeno a obsazeno (po absolvování nezbytné rekvalifikace) celkem dvacet šest nových pracovních míst.

- Zvyšování počítačové gramotnosti v regionu Těšínského Slezska (Občanské sdružení)

Projekt se zaměřil na zvýšení zaměstnatelnosti obyvatel regionu podporou počítačové gramotnosti cílových skupin. Byly vytvořeny tři školící moduly odrážející nároky na počítačovou gramotnost na trhu práce:

- odborný dlouhodobý kurz "Specialista pro návrh budování a správu počítačových sítí" připravený na základě osnov vytvořených společnostmi CISCO,
- střednědobý kurz "Příprava na Evropský počítačový řidičský průkaz"
- řada kratších kurzů "Počítačová gramotnost"

Kurzy byly nabídnuty nezaměstnaným, veřejnosti a pedagogům středních a základních škol regionu. Bylo vytvořeno počítačové školící centrum. Celkem proběhlo třicet pět kurzů za účasti dvě stě osmdesáti devíti osob, hlavně ve středně a krátkodobých kurzech.

- Ověření komplexu služeb podporovaného zaměstnání (RYTMUS, občanské sdružení, Praha)

Experimentální projekt byl orientován na ověření norské metodiky podporovaného zaměstnání osob těžce zdravotně postižených a podmínek poskytování komplexu asistenčních služeb. Jedná se o netradiční postup založený na asistenci na pracovišti a na individuálním přístupu ke klientovi a jeho potřebám. Byli vybráni a proškoleni vhodní pracovníci, spolupracující agentury byly vybaveny potřebnými technickými prostředky, a byl vybrán vhodný způsob komunikace mezi agenturami navzájem a mezi agenturami a úřady práce. Projektem prošlo celkem tři sta sedmdesát jedna občanů, z toho tři sta třicet osm se zdravotním postižením. Sto sedmnáct občanů, z toho devadesát tři se zdravotním postižením, našlo pracovní uplatnění.

- Výcvik základního týmu lektorů a supervizorů ve speciálních metodách práce se seniory (O.S. JOB - Josef Veselka, Rychnov nad Kněžnou)

Cílem projektu bylo podpořit zavádění nových speciálních metod práce se seniory a také napomoci zavedení nadregionálního vzdělávacího centra pro oblast sociálních služeb. Hlavní náplní projektu byl výcvikový kurz základního týmu supervizorů a lektorů pro osmnáct frekventantů (sociálních pracovníků a dalších pomáhajících profesí ve vybraných domovech důchodců). Kurz se skládal ze tří pětidenních modulů a dlouhodobé supervize. Výuku v modulech i samotnou supervizi zajišťovali čeští a zahraniční odborníci. Byly vypracovány kvalitní výukové programy pro metody reminiscence, kniha životního příběhu a mapování demence, první tohoto druhu v České republice. Bylo také dovybaveno vzdělávací centrum organizace JOB, které následně nabízelo výcvik v uvedených metodách zájemcům z celé České republiky.

- Šance - vytvoření sítě domácích pracovišť pro občany se ZPS (AVIZO - Vladimír Šíma, České Budějovice)

Cílem projektu bylo postupné vytvoření patnácti nových pracovních míst při pracovních činnostech spojených s výrobou kancelářských potřeb a jejich obsazení občany se ZPS. Pracovní činnosti byly prováděny po absolvování nezbytného proškolení pracovníků v prostředí jejich vlastní domácnosti. Přípravný kurs pro přijaté pracovníky zahrnoval čtyři základní moduly:

- zdravotně sociální minimum,
- pracovní právo pro občany se ZPS,
- kurz zdokonalení jemné motoriky a
- kurz psychosociálních dovedností.

Tento vzdělávací cyklus prošlo celkem padesát pracovníků z toho čtyřicet dva žen. V rámci projektu bylo zřízeno dvacet nových pracovních míst a obsazeno osobami se ZPS z evidence úřadu práce, navíc realizátor zřídil dalších dvacet sedm pracovních míst zčásti jako pracoviště v domácnosti, zčásti jako výrobní linku. Firma navíc zajišťuje svým zaměstnancům zdravotní, vzdělávací a sociální programy, čímž kompenzuje případné negativní vlivy uzavřeného domácího pracovního prostředí.

- SPEKTRUM (Střední odborné učiliště strojírenské a Učiliště Žďár nad Sázavou)

Projekt vytvořil ucelený systém rekvalifikačních kurzů a dalších školicích aktivit zaměřených na jednotlivé cílové skupiny podle potřeb regionu. Tento systém zahrnoval i poznávací a motivační kurzy, určené především pro občany (zejména pro mladistvé) bez ukončeného základního vzdělání, obnovovací kurzy pro občany se středním a vyšším vzděláním a pro čerstvé absolventy středních a vyšších škol a vlastní rekvalifikační kurzy. Z rekvalifikačních kurzů se uplatnily především kurzy svařování, dílčí strojírenské operace, kurzy v učebním oboru strojírenská výroba zahrnující i kurzy s možností získání výučního listu, kursy řemeslné kvalifikace, kurzy výpočetní techniky a další. Kurzů se účastnili uchazeči o zaměstnání, evidovaní v registru úřadu práce i pracovníci ohrožení ztrátou zaměstnání. K úspěšné realizaci projektu přispěla velmi dobrá spolupráce mezi SOU Žďár nad Sázavou, Úřadem práce ve Žďáru nad Sázavou a největším strojírenským podnikem v regionu a. s. Žďas. Stabilita zaměstnanců tohoto podniku byla jedním z pozitivních výsledků projektu. Celkem se rekvalifikačních kurzů a dalších školicích aktivit zúčastnilo celkem tři sta dvanáct občanů, z toho sedmdesát pět z evidence uchazečů Úřadu práce.

- Integrace občanů vyloučených z trhu práce (Město Chomutov)

Realizátor tohoto projektu vytvořil patnáctičlennou pracovní skupinu pro provádění stavebních prací při opravách a rekonstrukcích nemovitostí v majetku obce. Tato skupina byla složena pouze z nezaměstnaných uchazečů z evidence úřadu práce a to v převážné míře z občanů, náležejících ke skupinám znevýhodněným a obtížně uplatnitelným na trhu práce. Odborné vedení skupiny, dohled nad dodržováním předpisů BOZP včetně příslušného školení pracovníků, dodávky stavebních materiálů zajišťovala místní odborná firma. Kromě vlastního efektu vytvoření patnácti nových pracovních míst bylo přínosem projektu i obnovení pracovních návyků obtížně umístitelných uchazečů, většinou dlouhodobě nezaměstnaných.

- FACILITY (Středisko denních aktivit, Centrum služeb postiženým, o.p.s).

Cílem projektu bylo umožnit pracovní integraci osob se středním a těžším mentálním postižením a kombinovanými vadami v chráněné dílně. Tyto osoby by jinak byly odkázány na sociální síť. Projekt spojil všechny partnery nezbytné k pracovnímu uplatnění (využívání pracovní diagnostiky, získávání a upevnění pracovních návyků v chráněné dílně, agenturní činnost, realizace podpůrných aktivit a práce s podporou u podnikatelských subjektů). Jeho realizátor partnersky spolupracoval se Speciálně pedagogickým centrem DUHA při pomocné škole internátní ve Zlíně. Cíle projektu byly naplněny ve všech projektovaných činnostech. Bylo vytvořeno celkem dvacet pět nových pracovních míst, při jejich obsazení bylo umístěno dvacet jedna osob se ZPS, z nich sedmnáct z evidence nezaměstnaných na úřadu práce. Významným výsledkem byl plynulý přechod mladistvých absolventů zvláštní školy do pracovního života.

- Villa - Vytvoření multidisciplinární sítě služeb v oblasti bydlení pro zdravotně postižené v regionu Ústí nad Labem. (Sdružení pro péči o duševně nemocné FOKUS Ústí nad Labem)

Projekt reagoval na nedostatky v oblasti chráněného bydlení v ústeckém regionu. Zaměřil se na zvýšení odborné kvalifikace stávajících a budoucích pracovníků ústavních a mimoústavních služeb. Příjemce grantu uskutečnil pro sedmnáctičlennou skupinu pracovníků sociálních služeb, nezaměstnaných a studentů Fakulty sociální práce UJEP odborný vzdělávací program zaměřený na komplexní přístup k duševně nemocným pacientům a na přístup k programům bydlení. Součástí vzdělávacího programu byly i odborné kurzy, jejichž obsah odpovídal standardům v oblasti neústavních rezidenčních

služeb i podobně zaměřeným kurzům v zemích Evropské unie. Účastníci získávali zkušenosti rovněž v průběhu týdenní stáže v Holandsku - kolébce komunitní péče. Někteří studenti našli kvalifikované uplatnění přímo v občanském sdružení FOKUS nebo v jiných organizacích obdobného charakteru. Problematika chráněného bydlení byla medializována mezi odbornou i laickou veřejností prostřednictvím odborného semináře, regionálního tisku a rozhlasu a také díky vytvoření internetového portálu.

- Internet jako potenciální zdroj nových pracovních příležitostí pro neslyšící (Federace rodičů a přátel sluchově postižených)

Federace rodičů a přátel sluchově postižených přispěla k lepšímu uplatnění mladých neslyšících osob na trhu práce prostřednictvím projektu, jehož cílem bylo vypracovat soubor vzdělávacích materiálů pro šest kurzů. Celkem devět partnerských organizací (včetně organizací z Velké Británie, Belgie a Rakouska) vyvinulo ve spolupráci s nejlepšími odborníky v oblasti vad sluchu (někteří z nich jsou rovněž neslyšící) učební osnovy, metodiku výuky a učební texty k tématům:

- základy práce s počítačem a Internetem,
- zvýšení kompetencí neslyšících v národním psaném a čteném jazyce,
- základy počítačové a internetové psané a čtené angličtiny,
- základy počítačové typografie,
- vytváření webových stránek a
- jak se na internetu uživit

Vyvinuté vzdělávací materiály jsou výsledkem práce vynikajících odborníků z oboru vad sluchu a jsou uspořádány tak, aby s nimi neslyšící mohli snadno pracovat. Samozřejmostí je ověření vzdělávacích materiálů v podmínkách práce s neslyšícími. V České republice to byl vzorek devíti neslyšících, z toho jeden, jehož rodný jazyk byl jiný než čeština, respektive český znakový jazyk. Zaměření na informační a komunikační technologie pomáhá neslyšícím uplatňovat se i v povoláních, která pro ně dosud byla netradiční.

- Skotsko: Edinburské výcvikové centrum pro ženy

Projekt se snaží poskytnout starším lidem dovednosti nezbytné pro návrat do zaměstnání. Účastníci podstupují čtyřicetihodinový kurz informačních technologií. Do května 2003 dokončilo kurz dvacet sedm osob, z toho dvacet šest získalo kvalifikaci, devatenáct nastoupilo do zaměstnání a deset pokračovalo v dalším výcviku.

- Švédsko: Rehabilitace a výcvik, pracovní stáže v Blekingu

Projekt napomáhal imigrantům s nedostatečnými jazykovými znalostmi nalézt, získat a udržet si práci. Navíc měla řada účastníků fyzické nebo mentální obtíže omezující jejich schopnost pracovat. Každému účastníku byl připraven individuální plán a byl mu přidělen asistent, který jej doprovázel k zaměstnavateli, popřípadě i na pracovní místo, pomáhal mu v obtížích a pobízel růst jeho sebedůvěry. Projektu se účastnilo sto třicet osm přistěhovalců, z toho sto jedna našlo práci a čtyři začali podnikat.

- Další příklady projektů financovaných z Evropského sociálního fondu lze najít na adrese:

europa.eu.int/comm/employment_social/esf2000/ms/success_stories-en.htm

6. ZÁVĚR

Se vstupem do Evropské unie je spojeno přijetí a uplatňování nových legislativních norem, které se dotýkají prakticky všech stránek života. To předpokládá zásadní změny organizace společnosti a hospodářského života členské země. Evropská unie by neměla usilovat o zlepšení sociálních podmínek v Evropě pouze pomocí finančních prostředků. Finanční podpora sama o sobě nemůže dlouhodobě vyřešit všechny problémy způsobené ekonomickou recesí, zaostalostí regionu a zanedbaného morálního a duchovního stavu obyvatelstva. I když je sociální pokrok výsledkem ekonomického růstu, který je řízen vnitrostátními politikami i politikami Evropské unie, přítomnost duchovních dimenzí a etických pravidel je velmi důležitá. Tedy i proto je potřebná kooperace celé společnosti s církvemi a náboženskými společnostmi. Absence církví ve společnosti by byla citelnou ztrátou pro celou společnost i z důvodu jejich dalšího praktického širokého působení. Náboženská činnost je užitečná nejen pro všechny členy náboženských společností, ale zároveň má význam a je přínosem i pro ostatní občany, kteří k nim nepřísluší. Prospívá totiž i jim, neboť církve a náboženské společnosti se angažují v následujících oblastech společenského života:

- v boji se zločinností a narkomanií a v prevenci proti nim
- poskytují resocializační péči osobám po výkonu trestu odnětí svobody, pečují o bezdomovce a uprchlíky
- pečují o staré a bezmocné občany v různých charitativních organizacích
- právě členové církví pracují v hospicové péči o nevléčitelně nemocné a organizují ji
- svojí naukou posilují stabilitu manželství a rodiny
- prosazují harmonický vztah k přírodě a životnímu prostředí a usilují o ochranu lidského života a jeho důstojnosti
- jsou spolutvůrci národních kultur
- šířením své víry vytváří prevenci proti škodlivému vlivu některých extrémistických náboženských skupin
- návštěvou poutních míst, kostelů, klášterů a ostatních církevních památek a pořádáním mezinárodních církevních setkání podporují cestovní ruch. Živá, stále fungující církevní památka může působit přitažlivěji než zakonzervované státní muzeum

Provozování sociální péče je jedním z hlavních úkolů církevních institucí i

církevních sdružení. Možnost vykonávat tuto péči patří k neodmyslitelným součástem náboženské svobody.

Závěrečný protokol Amsterodamské smlouvy z roku 1997 uvádí, že „Evropská unie respektuje a nenarušuje statut církví a náboženských sdružení a společenství v členských státech, v souladu s příslušnými předpisy.“⁸⁶ Toto lze chápat tak, že Evropská unie je nábožensky neutrální a ve vztahu k církvím otevřená. Na druhou stranu například odmítnutí vložit jakoukoli zmínku o křesťanském dědictví a jeho odkazu a o Bohu vůbec do preambule evropské ústavy může vypovídat o falešném chápání pojmů nestrannosti a neutrality. Vždyť zahrnutí odkazu na křesťanství a přímo na Boha je v ústavách evropských států obvyklé. Například Ústava Švýcarska začíná slovy „Ve jménu Boha Všemohoucího“, Ústava Řecka z roku 1975 slovy „Ve jménu Svaté Trojice“, irská ústava z roku 1937 dokonce pojímá Boha jako zdroj státní suverenity. V německé ústavě z roku 1949 nalezneme formulaci o vědomí své odpovědnosti před Bohem a lidmi apod. Rozhodně tedy není nesporné vyjádření některých politiků, že odkaz na křesťanství a Boha se do dokumentu, jako je ústava, nehodí.⁸⁷

Věříme-li v hodnotu svobody darované Bohem, stěží můžeme souhlasit s ideou světového státu, který by byl vybaven absolutní mocí, mohl by všem vnutit svoji ideologii, svůj diktát. Jestliže přijmeme nutnost světově širokého sjednocení a tomu odpovídající autoritě, která může zajistit mír, je třeba, aby tento stav vznikl svobodným souhlasem a se všemi zárukami ducha svobody a prostoru co možná nejširší možnosti spolurozhodování. Nedojde-li ke sjednocení cestou svobodného souhlasu, je na místě se obávat, že dojde ke všeobecnému podrobení se jedné moci. Světová autorita chránící svobodu a mír nesmí být utvořena podle vzoru a podoby centralistického národního státu nebo dokonce velmoci, která usiluje o světvládu.⁸⁸

Předseda ODS Miroslav Topolánek vysvětluje: “Ve skutečnosti neexistuje nic jako nová ekonomika či nová politika. Stále existují jen dvě základní možnosti: buď kráčíme ke svobodě, potažmo prosperitě, anebo se blížíme do otroctví a bídy. To není výmysl 19. století, ba ani novověku, platilo to už ve starém Římě, a dokonce ještě dříve. Za pády všech velkých říší stál deficit svobody, který zničil jejich stabilitu a přivedl je na okraj ekonomického kolapsu, kdy se staly kořistí podnikavějších protivníků... Dnes se stalo

⁸⁶ Amsterodamská smlouva z r. 1997, závěrečný protokol

⁸⁷ <http://www.trojkam.cz/holan/text/clanky/clanek02/htm z 14. 7. 2005>

⁸⁸ Bernard Häring, *Free and Faithful in Christ*, s. 384 - 385

módou zpochybňovat evropské historické dědictví. Spíše bychom se měli ptát, co například vedlo hrdou, uzavřenou starou japonskou kulturu, aby přijala evropský kapitalismus. Co způsobilo, že malé surovinami neoplývající národy nebyly nikdy kolonizovány, nýbrž naopak kolonizovaly větší, lidnatější a bohatší říše? Proč místní náboženství nedokázala skoncovat s tisíciletým prokletím otrokářství a tento úkol připadl až evropským misionářům? A konečně jak to, že evropský model občanských práv nemá na světovém fóru konkurenci, ačkoli jinak panuje snaha Evropu a její hodnoty co nejvíce upozadit?⁸⁹

Vždy existuje nebezpečí, že hodnota svobody může být mylně chápána či dokonce zneužita jedinci i vládami. Například v případě, když se svoboda změní v chaos anebo ve zlovůli některých skupin obyvatel, které začnou ve společnosti negativně působit. Když stát včas nezjedná pořádek a nepostará se o ochranu obyvatelstva, postupně v myslích lidí nastane zmatek a usídli se strach. Sami občané pak budou požadovat silnou ruku státní autority, která by zaručovala ochranu a řád. V tomto okamžiku však nastává prostor pro možné nastolení totalitní moci a jejích pořádků. Tato nebezpečí však lidé nevidí, protože v té době již jejich mysl není svobodná, je různými prostředky manipulována, a je zpomalováno jejich myšlení.

Evropská unie staví na principech solidarity. Solidarita je nutným korektivem svobody, neboť bezohledné zneužití svobody omezuje ostatní. Má-li vzniknout stabilní a trvalý pořádek ve společenství států Evropské unie, musí její členové uznávat solidaritu jako základní princip a spravedlivě mezi sebou rozdělovat jak výhody, tj. prosperitu, tak i nevýhody. Je však potřebné varovat před nevyjasněností obsahu kategorie solidarity. Hodnota solidarity nesmí být falešně chápána jako přerozdělování finančních prostředků způsobem odebrání úspěšným a dávání neúspěšným a lhostejným.

Dalšími ústředními motivy Evropské unie jsou jednota a rovnost. Jenom v případě, že členské státy budou postupovat cestou, která k jednotě povede, mohou být zvládnuty problémy dnešní doby. Podle názoru mnohých je zajištění míru, demokracie, hospodářského blahobytu a sociálních jistot neuskutečnitelné a v budoucnu nedosažitelné bez evropské spolupráce. Nezaměstnanost, nedostatečný hospodářský růst a znečišťování životního prostředí už dlouhou dobu nejsou problémy jednotlivých států a nemohou také být v rámci jednotlivých států vyřešeny. Pouze společným evropským úsilím může být

⁸⁹ MF Dnes, 30. 7. 2005, příloha s. E-III

dosaženo fungování takové hospodářské politiky, která zlepší úroveň a výkonnost evropského hospodářství a přispěje k sociální spravedlnosti. V rámci Evropské unie může být hospodářský pořádek zabezpečen. Však bez vnitřní soudržnosti nemůže Evropa před světem obhájit svou politickou a hospodářskou nezávislost a zvýšit svoji váhu ve světové politice.

Hodnota jednoty je spojena s hodnotou rovnosti. Programové dokumenty uvádějí, že žádný občan Unie nesmí být znevýhodněn nebo diskriminován kvůli své státní příslušnosti, rase, etnickému původu, náboženství nebo světovému názoru, postižení, stáří nebo sexuální orientaci. Všichni občané Evropské Unie jsou si před zákonem rovni. Pro členské státy zásada rovnosti znamená, že žádný z nich nemůže být zvýhodňován před ostatními a že přirozeně dané rozdíly, jako je třeba velikost, počet obyvatel či odlišné uspořádání státu, je možno řešit výhradně s ohledem na princip rovnosti. Nelze však přehlédnout nebezpečí postupující krize rodiny a tradičního ženství s nárůstem extrémního feminismu a přílišnou propagací nepřirozených vztahů.

Ve Smlouvě o Evropské unii je doloženo respektování národní identity členských států. Jednotlivé členské státy se nemají v Unii rozpustit, ale naopak vnést do ní i svou vlastní národní svébytnost. Budoucnost není v potlačení rozdílů, ale v dobrém soužití různých rovnoprávných kultur a různých složek společnosti. Právě z různorodosti národních charakteristik čerpá Unie svou duchovní a morální sílu, která má být zpětně využita pro všeobecné blaho.⁹⁰

Aby budoucnost Evropy byla všestranně dobrá, je podstatné nenechat křesťanské etické hodnoty, na kterých jsou z velké části programové dokumenty Evropské unie postavené, i ideje trvalé udržitelnosti včetně tří pilířů ekonomického, sociálního rozvoje a ochrany životního prostředí pouze v rovině deklarací, ale naplňovat je a činit reálnými. Vytvářet budoucnost směřující k Bohu a chránit lidství je velký úkol nejen křesťanů, ale všech lidí.

Zastávám názor, že v dnešní době není dostačující, když působení církve zůstane pouze u zvěstování evangelia. Je třeba překročit hranice zavedených obvyklých činností a působení rozšířit i do oblastí, které se vymykají například běžné farní správě. Farář se věnuje lidem, které zná z návštěv kostela, ale je již méně obvyklé, že svoji pozornost

⁹⁰ The ABC of Community Law, s. 13

zaměřuje i na ostatní lidi ve farnosti. Myslím, že je žádoucí, aby každý farář získal přehled o demografickém stavu své farnosti. Jednotlivé farnosti se liší, někde je velké procento starých lidí, jinde více lidí žijících na hranici životního minima, či dokonce bezdomovců, jiná oblast se vyznačuje vyšší porodností apod. Při takto zmapované situaci by každý farář měl mít představu, kde se nacházejí největší problémy jeho farnosti. Zde by pak mohl vyvíjet činnosti především na poli sociální práce. Některé stávající problémy by pak bylo možné řešit pomocí finančních prostředků z Evropského sociálního fondu i jiných fondů Evropské unie. Odborník, který se orientuje v problematice evropských fondů, umí ve většině případů nalézt vhodné opatření a prioritu, ve které je možné zhotovit projektovou žádost. Znamenalo by to, že by ve farnostech kromě faráře pracoval ještě tým lidí, který by realizoval projekt. Tím by se pomohla řešit i problematika nezaměstnanosti, která je v současné době všeobecně aktuální.

Kdyby církve dokázala využívat možnosti, které Evropská unie nabízí, nejen že by tak pomáhala prakticky řešit stávající problémy ve společnosti, ale zároveň by zvýšila svůj kredit ve společnosti a stala se tak přitažlivější i pro lidi nevěřící. Konkrétními praktickými kroky by pak přesvědčila často odmítavou veřejnost, že patří i do moderní společnosti, a mohla by tak probudit zájem zároveň i o svoji náboženskou nauku. Jedna z podmínek čerpání financí z fondů je, že konečný příjemce zviditelní, odkud finance pocházejí, tedy zviditelní Evropskou unií. Propagací projektu by byla současně prezentována a zviditelněna i církev. V tom, že církve nezůstanou jen u svých věřících, ale do své péče zahrne všechny lidi a bude se snažit prakticky působit v celé společnosti, vidím její budoucnost.

Záměrem diplomové práce bylo prokázat, že ve společnosti Evropské Unie existuje prostor pro práci a působení katolické církve i ostatních církví a legálních náboženských společností i pro jejich spolupráci s vládními představiteli. I když vzniká dojem, že Evropa často nepřijímá náboženství jako samozřejmé, etické hodnoty, ze kterých politiky Evropské unie vycházejí, mají v základu ke křesťanskému učení velmi blízko. Proto si myslím, že mé srovnání křesťanských etických hodnot a jmenovaných etických hodnot hlásaných Evropskou unií nelze považovat za povrchní. Ve své práci jsem prokázala, že lze nalézt dostatečné množství společných styčných bodů, o které se lze opřít a na kterých lze postavit společné reálné úkoly a cíle. A poněvadž vše je otázkou lidské vůle k dobru a porozumění, pokládám udržení a působení křesťanství, jehož posláním je dobro v člověku probouzet, v našem současném i budoucím světě za zásadní. Katolická církev i ostatní

církve pak jako jedni z mnoha politicko-morálních činitelů mohou spoluvytvářet a budovat evropské společenství a naplnit tak odkaz pražského biskupa Vojtěcha, Karla IV, Jiřího z Poděbrad, Jana Ámose Komenského a dalších velkých osobností našich dějin.

Budoucnost sjednocené Evropy lze vnímat velmi optimisticky. Na druhé straně je nebezpečné přehlížet existující rozpory a nedoceňovat nebo podceňovat kritické hlasy, které poukazují na možné prohlubování totality globálních trhů, upevnění moci nadnárodních korporací a investičních skupin, které jako faktičtí vládcí světa diktují civilizační hodnoty, získávají stále větší převahu nad státními institucemi a jsou stále méně kontrolovatelní. Tradiční hodnoty, jako je křesťanství, mohou posloužit jako nástroj, který slouží k formování svědomí, a nedovolí, aby svědomí bylo nahrazeno pouze pragmatickým rozumem a etika vědou a politikou, která ohrožuje životní prostředí a biologické základy lidstva. Není správné, aby se v moderní společnosti stala etika pouze soukromou záležitostí. Nestačí, když vysoké etické principy existují v soukromé sféře, ale nemají žádný vliv na ekonomiku, moderní organizace a instituce, protože ty uznávají jen zákon efektivity a etika je jim často na překážku.

Na závěr budu citovat slova současného papeže Benedikta XVI., která jsou uvedena v knize Křesťanství na přelomu tisíciletí: „Možná se budeme muset rozloučit s myšlenkou národních církví. Možná, že je před námi jiná, nová epocha církevních dějin, ve které bude stát křesťanství spíš jako hořčičné zrno, v zdánlivě bezvýznamných, nepatrných skupinkách, které však budou intenzivně odporovat zlu a vnášet do světa dobro; vpouštět do světa Boha. Vidím, že se opět objevuje mnoho hnutí tohoto druhu...Jistě, nedochází k žádným masovým obrácením ke křesťanství, k žádné dějinné změně paradigmat. Přesto však existuje mocný úkaz přítomnosti víry, která lidi opět naplňuje a dodává jim sílu a radost. Tedy přítomnost víry, která pro svět něco znamená.“⁹¹

⁹¹ Peter Seewald, Křesťanství na přelomu tisíciletí, s. 14

7. PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY:

- BENEDIKT XVI., *Deus caritas est*, Paulínky 2006, ISBN neuvedeno
- Brány Evropské unie otevřeny*, Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2003, ISBN 80-86345-27-0
- CIKRLE Vojtěch, *Ne já, ale ty*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, ISBN 80-7192-356-7
- Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, překlad pracovní skupina pod vedením Oto Mádra, ISBN 80-7192-467-9
- Ecclesia in Europa*, Praha: Česká biskupská konference, 2003, ISBN neuvedeno
- Europe Infos*, č. 73/2005, COMESE & OCIPE, Brusel, 2005, ISBN neuvedeno
- EU Glosář*, Praha: Delegace Evropské komise v ČR, 2004, ISBN 80-239-2451-6
- Evropská unie regionům*, Lucemburk: Delegace Evropské komise v ČR, ISBN 80-238-8523-5, 2002
- FONTAINE Pascal, *Evropa ve dvanácti lekcích*, Lucemburk, Delegace Evropské komise v ČR, 2004, ISBN 92-89406790-8
- HANUŠ Jiří, *Křesťanství a lidská práva*, Praha: Vyšehrad, 2002, ISBN 80-85959-89-5
- HÄRING Bernard, *Free and Faithful in Christ*, Volume 3, London: St. Paul Publications, Middlegreen, 1981, ISBN 085439 172 X
- HORÁLEK Martin, *Katolická církev v Evropské unii*, In *Teologické texty č. 4/2004*, Praha: Královská kolegiální kapitula sv. Petra a Pavla na Vyšehradě, 2004, ISSN 0862-6944
- Katechismus katolické církve*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2. vydání, 2001, překlad Josef Koláček, dodatky a opravy Markéta Koronthályová, ISBN 80-7192-488-1
- Katolická sociální nauka a současná věda*, Praha: Vyšehrad, 2004, ISBN 80-7021-513-5
- Návrh smlouvy o založení Ústavy pro Evropu*, Lucemburk, 2003, ISBN 92-78-40206-0
- Průvodce fondy Evropské unie*, Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2004, ISBN neuvedeno
- Příručka pro žadatele o finanční podporu grantovým projektům*, Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2004, ISBN 80-86878-06-06
- RAUSCHENBUSCH Walter, *Sociální zásady Ježíšovy*, 2. vydání 1926, Praha: YMCA, překlad Fr. Sedláček, ISBN neuvedeno
- SEEWALD Peter, *Joseph kardinál Ratzinger, Benedikt XVI., Křesťanství na přelomu tisíciletí*, Praha: Portál, s.r.o., 2005, překlad Alžběta Sirovátková, ISBN 80-7367-016-X
- Společenství a služba*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, překlad Ctirad

V. Pospíšil, ISBN 80-7192-971-9

The ABC of Community Law, Luxemburg: Office for Official Publication of The European Communities, 2000, ISBN 80-239-2561-X

TRETERA Jiří Rajmund, *Stát a církve v České republice*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, ISBN 80-7192-704-4

WOKOUN René, *Regionální a strukturální politika Evropské unie*, Praha: Oeconomica, 2004, ISBN 80-245-0734-X

Zákon č. 3/2002 Sb. O svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů; zákon o církvích a náboženských společnostech, Praha: Parlament ČR, In *Sbírka zákonů*, č. 2/2002 (internetový portál ASPI)

8. PŘÍLOHA

Vyplněný formulář projektové žádosti – 13 vybraných stran

9. OBSAH

1. ÚVOD	s. 4
2. NÁBOŽENSKÝ ŽIVOT VE VEŘEJNÉ SFÉŘE	s. 8
2.1. Poslání církví v dnešním světě	s. 8
2.2. Etické principy křesťanské sociální nauky	s. 12
2.3. Vztahy církví a státu	s. 16
2.4. Působnost církví v České republice	s. 18
2.4.1. Církev a jimi zřízené organizace jako právní subjekty	s. 23
2.5. Postavení církví v Evropské unii	s. 26
3. ZÁKLADY SOCIÁLNÍ POLITIKY EVROPSKÉ UNIE	s. 28
3.1. Programové dokumenty Evropské unie a jejich etické a sociální aspekty	s. 33
3.2. Hospodářská a sociální soudržnost v rámci Evropské unie	s. 34
3.2.1. Operační programy jako nástroje sociální soudržnosti	s. 38
3.3. Strukturální fondy Evropské unie	s. 41
3.4. Negativní dopady globalizace na sociální oblast	s. 46
4. KŘESŤANSKÉ ETICKÉ A SOCIÁLNÍ POŽADAVKY A HORIZONTÁLNÍ TÉMATA OPERAČNÍCH PROGRAMŮ EVROPSKÉ UNIE	s. 48
4.1. Rovné příležitosti	s. 48
4.2. Udržitelný rozvoj	s. 50
4.3. Informační společnost	s. 52
4.4. Podpora místním iniciativám	s. 54
5. PRAKTICKÝ POSTUP PŘI ČERPÁNÍ FINANČNÍCH PROSTŘEDKŮ Z FONDŮ EVROPSKÉ UNIE	s. 56
5.1. Rámcový systém předkládání a posuzování projektů	s. 59
5.2. Administrativa projektu v průběhu jeho realizace	s. 61
5.3. Praktické příklady projektů	s. 61
6. ZÁVĚR	s. 70
7. PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY	s. 76
8. PŘÍLOHA	s. 78
9. OBSAH	s. 79

